

YABANCILARIN TÜRKİYE’DE EVLENMESİ KONSOLOSLUK EVLENMELERİNİN HUKUKİ GEÇERLİLİĞİ VE SONUÇLARI

FOREIGN MARRIAGES IN TURKEY LEGAL VALIDITY AND RESULTS OF CONSULAR MARRIAGES

Yrd. Doç. Dr./Asst. Prof. Ebru Şensöz Malkoç*

Öz

Bir aile hukuku sözleşmesi olan evlenme akdinin geçerliliği için, sadece tarafların evlenme ehliyetine sahip olmaları ve evlenme engellerinin bulunmaması, başka bir ifadeyle, sadece evlenmenin maddi şartlarının gerçekleşmiş olması yeterli değildir. Buna ilaveten, evlenmenin şekli şartlarına da uyulması gerekir. Evlenmenin şekil şartları 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda 134 ilâ 144. madde hükümleri arasında, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda ve Evlendirme Yönetmeliği’nde düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanunu’nun 134 ilâ 143. madde hükümleri arasında, Türk yetkili makamları huzurunda Türk vatandaşlarının evlenmesi düzenlenmiştir. 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği öncesi dönemde, yabancı konsolosların Türkiye’de evlendirme yetkisi sadece Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tanınmış iken, 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliğiyle de dış temsilciliklere Türkiye’de kendi vatandaşlarını evlendirme yetkisi tanınmıştır. Bugün Türkiye’de yabancıları evlendirmeye yetkili makamlar ve bu makamların yetkilerinin sınırları, Türk Medeni Kanunu 144. madde atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve yine Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tespit edilecektir. Bu çalışmamızda Türkiye’de yabancıları evlendirmeye yetkili makamlar, bu makamların yer ve evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetkilerinin sınırları ve özellikle evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetki sınırına uyulmaksızın konsolosluklarda akdedilen evlenme akitlerinin geçerliliği konusu incelenecektir.

* İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul, Türkiye, esensoz@ticaret.edu.tr.

** Makale Gönderim Tarihi: 26.12.2017; Makale Kabul Tarihi: 31.12.2017.

Abstract

For the validity of a marriage contract, which is a family law contract, it is not enough that only the parties have the capacity to marry and that there are no barriers to marriage, in other words, only the material circumstances of the marriage. Besides, the formal conditions of the marriage must also be respected. The formal conditions of the marriage are regulated in the provisions between Articles 134 and 144 of the Turkish Civil Code, in the Civil Registry Services Act and in the Regulation on Marriage. Among the provisions between Articles 134 and 143 of the Turkish Civil Code, the marriage of Turkish citizens is arranged in the presence of the Turkish authorities. In the period prior to the 1985 Regulation of Marriage, the competence to marry of a foreign consul in Turkey is recognized only in the context of the consular agreements concluded with Turkey, while the 1985 Regulation of Marriage also gave the foreign representatives the right to marry their citizens in Turkey. Today, the authorities authorized to marry foreigners and the limit of the authorities' right to marry in Turkey will be determined within the framework of the Marriage Regulation under Article 144 of the Turkish Civil Code, Civil Registry Services Act and bilateral consular agreements concluded by Turkey. Within the scope of this work, (1) the authorities authorized to marry foreigners in Turkey, (2) limits of these authorities related to the competence to marry regarding to marriage place and citizenship of the parties, (3) the validity of the consular marriages when the consular or diplomatic representatives exceeds the limits of competence to marry in terms of citizenship of the parties shall be examined.

Anahtar Kelimeler: *Yabancıların evlenmeleri, Konsolosluk evlenmeleri, Hukuki geçerlilik, Yokluk.*

Keywords: *Foreign marriages, Consular marriage, Legal validity, Nullity.*

Giriş

Bir aile hukuku sözleşmesi olan evlenmenin geçerliliği için 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu¹'nda, özel ehliyet şartları konulmuş, bazı engellerin bulunmaması aranmış ve belirli bir şekle uyulması öngörülmüştür². Evlenmenin geçerli olarak yapılabilmesi için, sadece tarafların evlenme ehliyetine sahip olmaları ve evlenme engellerinin bulunmaması, başka bir

¹ R.G. T. 08.12.2001, S.24607.

² **Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş**, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 10. Bası, İstanbul, 2015, s.47.

ifadeyle, sadece evlenmenin maddi şartlarının gerçekleşmiş olması yeterli değildir³. Bunun yanı sıra, evlenmenin şekli şartlarına da uyulması gerekir. Doktrinde, özel hukuk alanında evlenme kadar sıkı şekil şartlarına bağlı tutulmuş başka hiçbir hukuki işlemin olmadığı ifade edilmektedir⁴.

Evlenmenin şekil şartları Türk Medeni Kanunu’nda 134 ilâ 144. madde hükümleri arasında, Evlendirme Yönetmeliği’nde⁵ ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu⁶ ’nda düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanunu’nun 134 ilâ 143. madde hükümleri arasında, Türk yetkili makamları huzurunda Türk vatandaşlarının evlenmesi düzenlenmiştir. Yabancıların Türk yetkili makamları önünde evlenmesi veya konsolosluk evlenmeleri hakkında Türk Medeni Kanunu’nun 144. maddesi⁷ atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği’nin ilgili hükümleri uygulanır. Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun “Evlendirme Yetkisi” başlıklı 22. maddesinde de, Türk vatandaşları ve yabancıları Türkiye’de evlendirmeye yetkili makamlar belirlenmiştir.

1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği öncesi dönemde, yabancı konsolosların Türkiye’de evlendirme yetkisi sadece Türkiye ile akdedilen konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tanınmış iken, 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği ile de dış temsilciliklere Türkiye’de kendi vatandaşlarını evlendirme yetkisi tanınmıştır⁸. Bugün Türkiye’de yabancıları evlendirmeye yetkili makamlar ve bu makamların yetkilerinin sınırları, Türk Medeni Kanunu 144. madde atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve yine Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tespit edilmelidir.

Bu çalışmamızda Türkiye’de yabancıları evlendirmeye yetkili makamlar, bu makamların yer ve evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetkilerinin sınırları ve özellikle evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetki sınırına uyulmaksızın konsolosluklarda akdedilen evlenme akitlerinin geçerliliği konusu incelenecektir.

³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 61.

⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 61.

⁵ R.G. T. 07.11.1985, S. 18921.

⁶ R.G. T. 29.04.2006, S.26153.

⁷ Madde 144- Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışma ve **evlenme ile ilgili diğer konular** yönetmelikle düzenlenir.

⁸ **Rona Aybay**, Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk, 1.baskı, İstanbul 2009, s. 225, dn. 450; **Yücel Sayman**, Türk Devletler Hususi Hukukunda Evlenmenin Kuruluşu, İstanbul, 1982, s. 184.

I. Türkiye’de Yabancıları Evlendirmeye Yetkili Makamlar

A. Türkiye’de yetkili makamlar önünde evlenme

Türkiye’de yetkili makamlar önünde evlendirme işlemleri, Türk Medeni Kanunu ile getirilen temel kurallara, Evlendirme Yönetmeliği’ndeki esaslara ve Nüfus Hizmetleri Kanunu’na uygun olarak yürütülmelidir (Evlendirme Yönetmeliği m. 3)⁹.

Türk vatandaşlarının evlenmelerinde yetkili olan resmi makamlar Türk Medeni Kanunu (TMK m.134/f.2¹⁰), Nüfus Hizmetleri Kanunu (m.22¹¹) ve Evlendirme Yönetmeliği’nde (m.7¹²) belirlenmiştir. Bu hükümlere göre, evlenme, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya başkanın evlendirme işlerine memur ettiği görevli (evlendirme memuru) ile köylerde muhtar tarafından yapılır (TMK m.134/f.2, Nüfus Hizmetleri Kanunu m.22, Evl. Yön. m.7/c.1). İçişleri Bakanlığı, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve ilgili dış temsilciliklere (NHK m. 22/f.2) Evl. Yön. m.7/c.2) ve il ve ilçe müftülüklerine (NHK m.22/f.2¹³) evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verebilir.

Görüldüğü üzere, Türk Medeni Kanunu’nda (m.134/f.2), Türk Medeni Kanunu’nun 144. maddesi atfıyla Evlendirme Yönetmeliği’nde (m.7 ve 9) ve Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda (m.22) evlendirmeye yetkili resmi makamlar ve memurların yetki sınırları “yer itibarıyla”

⁹ Evlendirme işlemleri, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nce yürütülür. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü evlendirme işlemlerinin Türk Medeni Kanunu ile getirilen temel kurallara ve Evlendirme Yönetmeliği’ndeki esaslar ile Nüfus Hizmetleri Kanunu’na uygun olarak yürütülmesini sağlar, iş ve işlemleri düzenler, takip eder, denetler ve denettirir (Evlendirme Yönetmeliği m.3).

¹⁰ “Evlendirme Başvurusu ve Töreni, A. Başvuru, I. Başvuru makamı” başlıklı TMK m.134 hükmüne göre, “*Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar (f.1). Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır (f.2).*

¹¹ “Evlendirme yetkisi” başlıklı NHK m.22 hükmüne göre, “(1) Bakanlık, evlendirme işlemlerinin nüfus ve vatandaşlık hizmetlerinin bütünlüğü içerisinde yürütülmesi için gereken her türlü tedbiri alır ve uygular. (2) **Evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Bakanlık, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine**⁽¹⁾ **evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, (...)**⁽²⁾ **belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir.**” (1)19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle, bu fıkra “dış temsilciliklere” ibaresinden sonra gelmek üzere, “il ve ilçe müftülüklerine” ibaresi eklenmiştir. (2) 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Kanunun 47 nci maddesiyle; bu fıkra bulunan “il ve ilçe” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

¹² Evlendirme Yönetmeliği “Evlendirme Memurları” başlıklı 7. maddesine göre (Değişik: 16/11/2006-2006/11269 K.) göre, “(1)**Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Bakanlık il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve ilgili dış temsilciliklere evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verebilir. (2) Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir.**”

¹³ Kanun maddesi için bkz. dn. 11.

19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle, bu fıkra “dış temsilciliklere” ibaresinden sonra gelmek üzere “, il ve ilçe müftülüklerine” ibaresi eklenmiştir ancak İçişleri Bakanlığı, il ve ilçe müftülüklerini henüz yetkilendirmemiştir.

açıkça belirlenmiştir¹⁴. “*Bu hükümler çerçevesinde, evlendirme yetkisi, büyükşehir belediye başkanları ile büyükşehir içindeki belediye evlendirme memurlukları için büyükşehir belediye hudutları, diğer belediye başkanları veya görevlendirecekleri memurlar için yetki alanında bulunan il, ilçe ve belde belediye hudutları, muhtarlar için o köy hudutları ile sınırlıdır. Nüfus memurlarına birden fazla köy veya kasabada ya da bütün ilçede evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verilebilir*” (Evl. Yön. m.9).

Yukarıda ele alınan hükümlere göre, yer itibariyle yetki sınırları belirlenerek, büyükşehir belediye başkanı, il, ilçe belediye başkanları veya görevlendirecekleri memurlar, nüfus memurları, muhtarlar ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmeleri halinde müftülükler Türkiye’de evlendirmeye yetkilidir¹⁵. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.12.1985 tarih, E.1985/4, K. 1985/9 sayılı İçtihatları Birleştirme Kararı ile “*yasa kurallarına uygun hareket edildiği inancı içinde köy muhtarı huzurunda yapılan evlenme akitleri (sözleşmeleri), muhtarın kendi idari görev alanı dışında yapılmış olsa bile geçerlidir*” görüşünü benimsemiştir. Yargıtay’ın bu içtihadı, Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliğine göre “evlenecek kişileri” evlendirmeye yetkili memur ve resmi makam olan muhtarın yaptığı evlendirmelerde “**yer itibariyle yetki sınırlarının aşılmış olması**” durumunda uygulanabilir niteliktedir¹⁶.

Evlenecek **kişilerden birinin yabancı olması** halinde, evlendirmeye, **belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürlükleri** yetkilidir (NHK m.22/f.2/c.son, Evl. Yön. m.7/f.2, Evl. Yön. m.12/f.1/c.2)¹⁷. Kanaatimizce, ilgili yasal mevzuat gereği, Türk vatandaşlarının evlenmelerinde yetkili resmi makamlardan olan belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri, yabancıların Türkiye’de evlenmesinde de yetkili makam olmakla birlikte, muhtarlıklar ile il ve ilçe müftülüklerinin yabancıları evlendirmeye yetkili makam olmadığı sonucuna varılmalıdır. Bu çerçevede, muhtarlar ve müftüler yabancıları evlendirememelidir; “**evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle**” muhtar ve müftülerin yabancıları evlendirme yetkisi bulunmamaktadır (NHK m.22/f.2/c.son, Evl. Yön. m.7/f.2).

¹⁴ **Turgut Akıntürk/ Derya Ateş Karaman**, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2.Cilt, 16.bası, İstanbul 2014, s. 96.

¹⁵ Müftülüklerin yetkilendirilmesi hakkında, bkz. dn. 13.

¹⁶ Karar için bkz. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 31.10.2017).

¹⁷ NHK m.22/f.2/c.son, “*Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, (...) belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir*”.

Evl. Yön. m. 7/c.2 “*Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir*”.

Evlendirme Yönetmeliği m.12/f.1/c.2 “*Evlenecek kişilerden birinin yabancı olması halinde, evlendirmeye, belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürlükleri yetkilidir*”.

Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. maddesi¹⁸ de, yabancıların Türkiye'de evlenmesini düzenlenmektedir. Yönetmeliğin 12. maddesinin 1. fıkrası uyarınca da, Türkiye'de bir Türk vatandaşı ile bir yabancı ya da farklı uyruklu yabancı iki kişi, ancak yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilirler (Evl. Yön. m.12/f.1). Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. maddesinin 2. fıkrasında ise, aynı devlet vatandaşı olan iki yabancıya evlenmeyi yapabilecekleri yetkili makamı seçme hakkı tanınmıştır. Bu hükme göre, aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı, Türk yetkili makamları (belediye evlendirme memurlukları ile nüfus memurları) önünde evleneceği gibi, kendi milli kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye'deki temsilcilikleri önünde de evlenebilirler (Evl. Yön. m.12/f.2). Görüldüğü üzere, Evlendirme Yönetmeliği yabancıların her durumda Türk yetkili makamları önünde evlenmelerine izin vermiş, aynı devlet vatandaşı olan yabancılara ise, evlenmeyi yapabilecekleri yetkili makamı seçme hakkı tanınmıştır¹⁹.

B. Konsolosluk Evlenmeleri

Yabancı konsolosların Türkiye'de evlendirme yetkisi, 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği öncesi dönemde, sadece Türkiye ile akdedilen konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tanınmış iken, 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği ile de dış temsilciliklere Türkiye'de kendi vatandaşlarını evlendirme yetkisi tanınmıştır²⁰. Bugün Türkiye'de yabancıları evlendirmeye

¹⁸ “Yabancıların Türkiye’de Evlenmesi” başlıklı Evlendirme Yönetmeliği **Madde 12 –(Değişik: 16/11/2006 – 2006/11269 B.K.)** “(1)*Türkiye’de bir Türk vatandaşı ile bir yabancı ya da farklı uyruklu yabancı iki kişi, yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilirler. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, il ve ilçe belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir.*

(2)*Aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı kendi milli kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme yapabilecekleri gibi yetkili Türk makamları önünde de evlenebilirler.*

(3)*Yabancıların evlenme isteklerine dair müracaatları evlendirme memurluğunca kabul edilir ve bu Yönetmeliğin Türk vatandaşlarının evlenmeleri hakkındaki esas ve usul hükümleri yabancılar için de uygulanır.*

(4) *Evlenme ehliyet belgesinin tarafların uyuşuğu bulunduğu devlet makamlarından bizzat temin edilmesi esastır. Bunun mümkün olmaması halinde bu belge evlendirme memurları tarafından Genel Müdürlük aracılığı ile de istenebilir”.*

2006 değişiklik öncesi metin de aynı esasları kabul etmektedir. “Yabancıların Türkiye’de Evlenmesi” başlıklı 12. madde metni aynen şöyledir; “Türkiye’de bir Türk vatandaşı ile bir yabancı veya aynı devlet vatandaşı olmayan iki yabancı ancak yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilirler.

Aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı kendi milli kanunu yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme yapabilecekleri gibi Türk makamları önünde de evlenebilirler.

Yabancıların evlenme isteklerine dair müracaatları evlendirme memurluğunca kabul edilerek, bu yönetmeliğin Türk vatandaşlarının evlenmeleri hakkındaki esas ve usul hükümleri yabancılar için de uygulanır.

Evlenme ehliyet belgesinin getirilmesi konusunda evlendirme memurları yabancı devlet başkonsoloslukları ile doğrudan yazışma yapabilecekleri gibi, Genel Müdürlük aracılığıyla da bu belgeleri getirebilirler”.

¹⁹ Sayman, s. 169.

²⁰ Aybay, s. 225, dn. 450; Sayman, s. 184. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemleri ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında konsolosluk evlenmeleri için bkz. **Gündüz Ökçün**, Konsolosluk Kanunu Hazırlık Çalışmaları,

yetkili makamlar ve bu makamların yetkilerinin “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” sınırları, Türk Medeni Kanunu 144. madde atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği (m.7/c.2, m.12), Nüfus Hizmetleri Kanunu (m.22/f.2/c.son) ve yine Türkiye ile akdedilen iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri çerçevesinde tespit edilmektedir.

Vatandaşı olunan devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme, Türk hukukunda “diplomatik evlenme” veya “konsolosluk evlenmesi” ya da “konsüler evlenme” olarak adlandırılır²¹. Diplomatik görevlerin “siyasi” yanının, konsüler görevlerin ise “idari” yanının ağır basması²² ve “evlendirme memurluğu” görevinin “idari” bir görev olması sebebiyle, “konsolosluk evlenmesi” ifadesinin kullanılmasının daha yerinde olduğu kanaatindeyiz. Bu nedenle, çalışmamızda bundan böyle “konsolosluk evlenmesi” ifadesi kullanılacaktır.

Konsolosluklar, her iki eş de kendi ülkesinin vatandaşı ise Türkiye’de bulunan dış temsilciliklerinde evlenme işlemi yapma yetkisine sahiptirler. Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesinin 2. fıkrası açık olup, “*Aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı kendi milli kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme yapabilecekleri gibi yetkili Türk makamları önünde de evlenebilirler*”. Bu hükmün mefhumu muhalifinden, **farklı devlet vatandaşı olan iki yabancının ancak Türk yetkili makamları önünde** evlenebileceği sonucuna varılmaktadır²³. Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmelerindeki istisnalar saklı olmak üzere, Türkiye’de “*bir Türk vatandaşı ile bir yabancı ya da iki farklı devlet vatandaşı olan iki yabancı –yetkili Türk evlendirme memuru (belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri) önünde evlenebilir*” şeklindeki Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesi de bu sonucu desteklemektedir²⁴. Görüldüğü üzere, Evlendirme Yönetmeliği ile Türkiye’de yabancı konsolosların evlendirme yetkileri de “**evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle**” açıkça sınırlandırılmıştır. Türkiye’de dış temsilcilikler ancak temsil ettiği devletin vatandaşı olan kişileri evlendirebilirler (TMK m. 144 atfıyla Evl. Yön. m.12/f.2) ²⁵.

Sevinç Yayınevi, Ankara, 1968, s. 60 vd. ; **Vedat Raşit Seviğ**, Konsolosluk Hukuki Vazifeleri, İstanbul Barosu Dergisi, 1962, Cilt 36, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1962, s.190 vd.

²¹ **Sayman**, s. 169; **Aybay**, s. 218 vd.

²² **Aybay**, s. 7.

²³ Aynı yönde bkz. **Akıncı/Demir Gökyayla**, s. 22; **Sayman**, s. 184; **Gizem Ersen**, Yabancınnın Evlenme Hakkı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.103.

²⁴ Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir (Evl. Yön. m. 7/f.2-Evl. Yön. m. 12/f.1/c.2).

²⁵ **Akıntürk/Ateş Karaman**, s. 96.

Evlenme töreninin, Türk Medeni Kanunu'nda (m.134/f.2), TMK 144. maddesi atfıyla Evlendirme Yönetmeliği'nde (m.7, m.9, m.12) ve Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda (m.22) belirtilen “yer ve kişi itibariyle” yetkili memur veya resmi makamlar önünde yapılması zorunludur²⁶. Evlenme sözleşmesinin yetkili bir memur ve makam önünde yapılması evlenme töreninin kurucu unsurudur²⁷ ve asli şartlarından biridir²⁸. Bu hükümler emredici nitelikte olup kamu düzenindedir²⁹.

Kamu düzeni gereği kabul edilmiş ve emredici nitelikte olan bu hükümler uyarınca, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile bir yabancı (vatansız ve mülteciler dahil)³⁰ veya birbirinden farklı devlet vatandaşlığına sahip iki yabancı, Türkiye'de ancak yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilir (Evl. Yön. m.7/c.2 ve m.12/f.1/c.1 ve m.12/f.2, NHK m.22/c.son). Aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı, Türkiye'de kendi dış temsilcilikleri önünde de evlenebilir (Evl. Yön. m.12/f.2). “Mülteci”, “vatansız” gibi özellik arz eden diğer yabancı gruplar, konsolosluk evlenmelerinden yararlanamamaları nedeniyle, ancak buldukları ülkenin yetkili makamları önünde evlenebilirler. Türk hukukunda belirtilen “yer ve kişi itibariyle” yetkili memur veya resmi makamlar dışında, Türkiye'de başka bir makam önünde evlenilemez. Türk hukukunda belirtilen “yer ve kişi itibariyle” yetkili memur veya resmi makamlar dışında bir makam önünde evlenme işlemi gerçekleştirilirse, bu Türk hukukundaki yasal mevzuata aykırılık teşkil eder ve Türk yetkili evlendirme memurlarının yetkisini reddetmek anlamına gelir.

Türk hukukunda belirtilen “yer ve kişi itibariyle” yetkili memur veya resmi makamlar dışında bir makam önünde yapılan evlenme işlemi nüfus siciline tescil edilmiş olabilir. Bu onu geçerli hale getirmez. Nitekim, Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin³¹ 57. maddesine göre, kanunen yetkili kılınmış memurlarca yapılmadığından Türk hukukuna göre geçersiz olduğu nüfus müdürlüğüne tespit edilen evlenmeler de her hâlükârda aile kütüğüne işlenecek, bundan sonra durum tescil işlemini yapan nüfus

²⁶ Akıntürk/Ateş Karaman, s. 96; Dural/Öğüz/Gümüş, s.76; Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6.Bası, Ankara, 2015, s.158; Bilge Öztan, Medeni Hukuk Temel Kavramlar, 41. Bası, Ankara, 2016, s. 427.

²⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 70; Abdürrahim Savaş, Evlenmenin Yokluğu (s. 121-140), Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, sayı: 1-2, (Milenyum Armağanı), 2000, s. 20 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262128>) (Erişim Tarihi: 18.12.217).

²⁸ Akıntürk/Ateş Karaman, s. 95-96.

²⁹ Türk Medeni Kanunu'nun evlenmeye ilişkin hükümlerinin emredici nitelikte ve kamu düzenine ilişkin kurallar olduğu hakkında bkz. Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 14.Bası, İstanbul, 2016, s 232; Ziya Akıncı/Cemile Demir Gökyayla, Milletlerarası Aile Hukuku, İstanbul, 2010, s. 17.

³⁰ Yabancı kavramına vatansız ve mülteciler de dâhildir. Bkz. Aysel Çelikel/Günseli Öztekin Gelgel, Yabancılar Hukuku, Yenilenmiş 23.Bası, İstanbul 2017, s. 16.

³¹ R.G. T.23.11.2006, S.26355.

müdürlüğünce Cumhuriyet savcılığına bildirilecektir³². Bu hüküm gereği, geçersiz bir evlenme sicile işlendiğinde geçerli hale geldiği iddia edilemez. Geçersiz bir evlenmenin sicile işlenmiş olması onu geçerli hale getirmez. Bu durumda, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından NHK 36. madde³³ uyarınca, yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde “kayıt düzeltme davası” açılır. Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder (NHK m.36/f.1/c).

Evlendirme Yönetmeliği'nin Türkiye'de yabancı elçilik ve konsolosluklara “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı evlendirme yetkisi” veren emredici nitelikte ve kamu düzeninden olan bu hükmü (m.12/f.2), milletlerarası özel hukuk bakımından, doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilebilir³⁴. Bu durumda, Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği'nin bu hükmü, evlenmenin geçerliliğine ilişkin kanunlar ihtilafı kuralları devreye girmeksizin, doğrudan somut olaya uygulanabilir (5178 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m.6) .

³² “Cumhuriyet Savcılığına Bildirilecek Evlenmeler” başlıklı 57. madde hükmüne göre, “(1) **Nüfus müdürlüğüne gönderilen evlenme bildirimleri üzerinde yapılan ilk inceleme sonucunda; evlenmenin kanunen yetkili kılınmış memurlarca yapılmadığının anlaşılması, aile kütük kayıtlarına göre karı veya kocadan birinin başkasıyla evli olduğunun tespit edilmesi, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması ya da evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması veya karı ve koca arasında Türk Medenî Kanununun 129 uncu maddesinde belirtildiği şekilde evlenmeye mani derecede kan ya da kayın hısımlığının bulunması hallerinde evlenme aile kütüğüne işlenir ve durum tescil işlemini yapan nüfus müdürlüğüne Cumhuriyet savcılığına bildirilir**”.

NHK m. 33 hükmünde de, nüfus idarelerinin evlenmeyi aile kütüklerine tescil ederken evlenmenin mutlak butlan sebeplerinden biri ile malul olduğunu tespit ettikleri takdirde, tescil işlemini sonuçlandırmakla beraber gerekli bilgilerle birlikte durumu cumhuriyet savcılığına bildirecekleri hükmüne bağlanmıştır.

³³ Nüfus Hizmetleri Kanunu “Nüfus Kaydının Düzeltilmesine İlişkin Esaslar” Bölümü, “Nüfus davaları” başlıklı 36. maddeye göre, “(1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usullere uyulur: a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairesinin göstereceği lüzum üzerine **Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları** (..) (1) nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır. (1) (b) (Değişik: 19/10/2017-7039/9 md.) Haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir. Ad değişikliği hâlinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kaydı, soyadı değişikliğinde ise eşin ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir. (1)(c) Tespit davaları, **kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder**. (2) Kişilerin başkasına ait kaydı kullandıklarına ilişkin başvurular Bakanlıkça incelenip sonuçlandırılır”.

“Nüfus kaydının iptali” başlıklı NHK 40. maddesine göre, “(1) Usûlüne göre düzenlenmemiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da **nüfus müdürlüklerinin göstereceği lüzum üzerine mahkemece verilecek kararlar iptal edilir**. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan şerh ve açıklamaların iptal edilmesi de aynı usüle tâbidir”.

³⁴ Evlendirme Yönetmeliğinin ilgili hükümlerinin kamu düzeni müdahalesi ile değil, doğrudan uygulanan kural olarak uygulanabileceği hakkında bkz. **Sayman**, s. 19.

İç hukukta yer alan emredici nitelikte ve kamu düzeninden olan bir kuralın yabancı unsurlu ilişkiler için doğrudan uygulanan kural niteliğini tespit etmek kolay olmayıp, bu bir yorum meselesidir. Bu iç hukuk kuralının düzenlediği konu bakımından amaçlanan siyaseti, kamu düzeni ve yararını, uygulanmaması halinde ortaya çıkacak sonuçları göz önünde bulundurularak yapılacaktır (**Çelikel/Erdem**, s.154).

Bu kuralın doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna, doktrinde, Sayman'ın *“konsolosların kendi devletlerince tanınan görevlerini yerine getirebilmeleri, yetkilerini kullanabilmeleri, gönderilen devletin bu konudaki rızasına bağlıdır. Nitekim, konsoloslar görevlerini yabancı bir devletin ülkesinde görmektedirler. Bu devletin, ülkesinde faaliyette bulunan yabancı devlet memurlarının görevlerini yerine getirebilmelerini kendi rızasına bağlı kılmak istemesi egemenlik hakkının doğal sonucudur”*³⁵; *“Konsolosların gönderildikleri ülkede görevlerini yerine getirmeleri, yetkilerini kullanmaları, gönderen devlet bakımından egemenlik hakkının kullanılması anlamını taşır. Gönderilen devlette de gönderen devlet konsoloslarının ülkesinde yetkilerini kullanmalarına izin vermekle (de kendi ülkesinde) yabancı bir devletin egemenlik hakkını kullanmasını kabullenmiş olmaktadır”* şeklindeki ifadelerinden yararlanılarak ulaşılabılır³⁶.

Şöyle ki, bir devletin evlendirme yetkisi kendi yetkili makamlarınca kullanılan egemenlik hakkının bir tezahürüdür. Ancak devletlerin, kendi yetkili makamlarınca kullandığı evlendirme yetkisini, uluslararası sözleşmeler (özellikle konsolosluk sözleşmeleri) veya kanunlarla, belli şartlar veya sınırlar dahilinde, yabancı yetkili makamlara -uygulamada sadece büyükelçiliklere ve konsolosluklara- devrettiği görülmektedir. Büyükelçiliklerin veya konsoloslukların kendi vatandaşlarının evlendirme işlemlerini Türkiye’de yapabilmeye yetkili olmasının yasal dayanağı, iki devlet arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri, Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliğinin ilgili hükümleridir³⁷. Kanaatimizce, Evlendirme Yönetmeliğinin ilgili hükümleri, devletin egemenlik hakkının belirli bir konuda yabancı temsilciliklere devrinin sınırlarını korumaya yönelik, devlet menfaatini koruyan hükümlerdir. Bu nedenle, evlendirme yetkisini kanunen belirlenen şartlar ve sınırlar dahilinde kullanmayan, yetkilerini aşan yabancı dış temsilciliklerin yaptıkları evlenme işlemlerinin geçerliliği konusunda Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. madde hükmü doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilebilir ve kanunlar ihtilafı kuralları devreye girmeksizin uygulanabilir.

1. Konsolosluk Evlenmelerinde Evlenme Yetkisinin Mevcudiyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti

³⁵ Sayman, s. 173; Nihal Uluocak, Kanunlar İhtilafı, İstanbul, 1971, s. 61; Erdoğan Göger, Devletler Hususi Hukuku, İstanbul, 4.Bası, 1977, s. 177.

³⁶ Sayman, s. 177.

³⁷ Büyükelçiliklerin veya konsoloslukların sadece kendi vatandaşları hakkında evlendirme gibi diğer hukuki işlemleri de Türkiye’de yapabilmeye yetkili olmasının yasal dayanağı, iki devlet arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmeleridir.

Yukarıda belirtildiği şekilde, Evlendirme Yönetmeliği'nin Türkiye'de yabancı elçilik ve konsolosluklara “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı evlendirme yetkisi” veren emredici nitelikte ve kamu düzeninden olan madde 12/f.2 hükmü, milletlerarası özel hukuk bakımından, doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilebilir³⁸. Bu durumda, kendilerine verilen evlendirme yetkisini Evlendirme Yönetmeliğinde belirlenen şartlar ve sınırlar dahilinde kullanmayan, “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlandırılmış olan yetkilerini aşan” yabancı dış temsilciliklerin Türkiye'de yaptıkları evlenme işlemlerinin geçerliliği konusunda, evlenmenin geçerliliğine ilişkin kanunlar ihtilafı kuralları devreye girmeksizin, Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. madde hükmü, doğrudan somut olaya uygulanabilir (5178 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m.6) .

Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. madde hükmünün doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilmemesi durumunda, 5178 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun'un (MÖHUK) ilgili maddesi uyarınca, konsolosluk evlenmelerinin geçerliliğine uygulanacak hukukun tespiti gerekir.

5178 sayılı MÖHUK'un 13. maddesi uyarınca, evlenmenin şekline, evlenmenin gerçekleştiği devlet hukuku (*Lex Loci Celebrationis*) uygulanır³⁹. Milletlerarası sözleşme hükümlerine göre, konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir (MÖHUK m. 1/f.2, Anayasa

³⁸ Bkz. dn. 34.

³⁹ Bu evrensel bir kuraldır. Bu kural, evlenmenin hukuken geçerli bir biçimde kurulabilmesi için aranan şekli şartlarda, evlenme işleminin gerçekleştiği yerin hukukunun uygulanması gerektiğini belirtir. Hukuksal işlemleri, şekil bakımından, yapıldıkları devletin hukukuna bağlayan ilke olan Locus Regit Actum (LRA) kuralının; evlenme hukuki işleminin şekli bakımdan geçerliliğinde uygulanacak hukuk olarak, evlenme akdinin yapıldığı yer hukukunu belirlemek için kullanılan terimdir. Aynı yönde bkz. **Rona Aybay/ Esra Dardağan**, Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması : (Kanunlar İhtilafı), 2.Bası, İstanbul, 2008, s. 201-205; **Aybay**, s. 218, **Akıncı/Demir Gökyayla**, s. 20, **Comment on Cases**, California Law Review, s. 42 :“*the marriage was held valid on the ground that its validity should be tested under the laws of the place where it was celebrated*”.

Asaad Kurter kararında da, evlenmenin yapıldığı yer hukukuna göre şeklen geçerli bir evlenme her yerde şeklen geçerli kabul edilir. Tam tersi, evlenmenin yapıldığı yer hukukuna göre şeklen geçersiz bir evlenme, hiçbir yerde geçerli değildir” demektedir (“*It's as well-established rule of private international law that a marriage is formally valid in the country in which it took place, it is formally valid everywhere. Conversely, if it is not formally valid by the laws of that country, it is not valid anywhere*”) (**Asaad v Kurter** [2013] EWHC 3852 (Fam) naklen) Karar için bkz. <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed122354> (Erişim Tarihi: 12.12.2017). Aynı yönde **Bertiaume V Dastus** [1930] AC 79 (Karar için bkz. <http://swarb.co.uk/berthiaume-v-dastous-hl-1930/>). **David Hodson**, *A practical Guide to International Family Law*, 2008, s. 30; **James Fawcett/Janeen Carruthers / Peter North**, (Cheshire, **North & Fawcett**) *Private International Law* 14th edition, 2008, s. 878.

İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu, bölüm 3, kısım 1, “Applicable Law” başlıklı 44. maddenin 3. fıkrası açıkça İsviçre’de gerçekleştirilecek evliliklerin şeklinin İsviçre kanunlarına dayalı olacağını hükme bağlamıştır, maddenin İngilizce metni aynen şu şekildedir: “...*The form of the celebration of marriage in Switzerland shall be governed by Swiss law.*” **Pierre A. Karrer/ Karl W. Arnold/Paolo Michele Patocchi**, *Switzerland's Private International law*, second edition, Zurich, 1994, s. 65; **François Dessemontet**, *Le Nouveau Droit International Privé Suisse*, Lausanne 1989, s. 32.

m. 90)⁴⁰. Konsolosluk evlenmesi, her zaman, milletlerarası özel hukukta, LRA veya Lex Loci Celebrationis kuralından bağımsız olarak var olmuştur ve LRA kuralına bir istisnadır⁴¹. Konsolosluk evlenmesi, konsolosluğun mensup olduğu devlet (gönderen devlet) hukukunun aradığı şekil kurallarına uyularak yapılır⁴². Konsolosluk evlenmesi merasiminin gönderen devletin hukukuna uygun bir şekilde gerçekleşmesi evliliğin şekli geçerliliği için gereklidir. Ancak öncelikle, bir konsolosluk memuru önünde bir konsolosluk evlenmesinin gerçekleştirilebilmesi için, konsolosluk memurunun gönderen devlet tarafından bu konuda yetkilendirilmiş olması ve bulunduğu devlet tarafından bu yetkinin kabul edilmiş olması gerekir. Yetkili bir konsolosluk memurunun yapacağı evlenme merasimi konsolosluğun mensup olduğu devlet hukukunun aradığı şekil kurallarına uygun olarak yapılır. Yetkili resmi evlendirme memuru önünde evlenme işleminin gerçekleştirilmiş olması koşulu, Türk hukukunda evlenmenin asli şekli kurucu unsur olarak kabul edilmekle birlikte, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve sınırlarının tespiti bakımından, kanaatimizce, evlenmenin merasiminin şekli geçerliliğine uygulanacak hukuk olarak kabul edilen “konsolosluğun mensup olduğu devlet hukuku”nun, tek başına uygulanması, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyetinde çifte yetkilendirme esası kabul edildiğinden, yeterli olmayacaktır.

Zira, milletlerarası uygulamada konsolosluk evlenmesinin yapılabilmesi için dört şart aranmaktadır : (1) konsolos kendi devletinin hukukuna göre evlendirme yetkisine sahip olmalıdır, (2) bu yetki bulunduğu devletçe kabul edilmiş olmalıdır, (3) gönderen devlet ile gönderilen devlet arasında bu konuda bir milletlerarası sözleşme veya “bir iç hukuk düzenlemesi” bulunmalıdır, (4) konsolosluk evlenmesi, yetkili hukuka uygun olarak

⁴⁰ 27 Kasım 2007 tarihli 5718 sayılı MÖHUK ile yürürlükten kaldırılan, 20 Mayıs 1982 tarihli ve 2675 sayılı MÖHUK’nun 12. maddesi uyarınca da, “*Evlenmenin şekli, yapıldığı yer hukukuna tabidir*” denilmekte, bu hükmün hemen ardından “*Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir*” cümlesi yer almakta idi. Yeni Kanun’da bu son cümle kaldırılmıştır. Ancak, bu yeni düzenlemeden, konsolosluk evlenmelerinin kabul edilmediği sonucuna varmak yanlış olur. Nitekim, hükmün gerekçesinde, MÖHUK m 1 (2)’deki, “Türkiye Cumhuriyeti”nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır” hükmü karşısında, bu hususun ayrıca belirtilmesine gerek görülmediği açıklanmıştır. Bu “genel kural” niteliğindeki hüküm, MÖHUK’nun düzenleme alanına giren bütün konular gibi diplomatik evlenmeleri de kapsar. Bkz. **Gülören Tekinalp/Ayfer Uyanık**, Milletlerarası Özel Hukukta Bağlama Kuralları, 12.Bası, İstanbul, 2016, s. 172; **Aybay**, s. 219, 224; **Çelikel/Erdem**, s.236-237.

⁴¹ **Sayman**, s. 169; **Aybay**, s. 218-219; **Akıncı/ Demir Gökyayla**, s. 21; **Çelikel/Erdem**, s. 236; **Ergin Nomer**, Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, İstanbul, 2016, s. 247; **Şanlı/Esen/ Ataman Figanmeşe**, s. 126; **Vahit Doğan**, Milletlerarası Özel Hukuk, 3.Bası, 2015, s.288. İngiltere’de yaygın olmayan bir görüş ise, diplomatik evlenmelerin de konsolosluğun mensup olduğu devletin hukukuna göre değil, konsolosluğun bulunduğu ülke hukukuna göre gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İngilizce metin aynen şöyledir: “... *There is minimal authority but Radwan (No 2) [1972] 3 AII ER 1026 says that is the law of the country where embassy is situated, not the law of the country of the embassy*” Bkz. **Hodson**, s. 31.

⁴² **Sayman**, s. 178.

gerçekleştirilmiş olmalıdır⁴³. Görüldüğü üzere, konsolosun yetkili resmi memur olarak evlenme akdini gerçekleştirebilmesi bakımından hem gönderildiği devlet hukuku bakımından yetkilendirilmiş olması hem de kabul eden devlet hukuku bakımından bu yetkinin kabul edilmiş olması (çifte yetkilendirme esası) gerekmektedir. Konsolosun evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirme esasının kabul edilmiş olması nedeniyle, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti, kapsam ve sınırları, nihayetinde, kanaatimizce, “kabul eden devletin hukuku”na göre tespit edilmelidir.

Bu durumda Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmeleri bakımından, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve sınırları ile konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkisini aşarak Türkiye’de gerçekleştirdiği evlenmelerin hukuki geçerliliği konusunda Türk hukuku uygulanacaktır.

Türkiye’nin taraf olduğu 24 Nisan 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi⁴⁴ incelendiğinde de, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyetinin “kabul eden devletin hukuku”na göre belirlenmesi gerektiği tespit edilmektedir.

Türkiye’nin taraf olduğu 24 Nisan 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi’nde, konsolosların evlendirme yetkisini düzenleyen açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Sözleşme’nin giriş bölümü ve 5. maddesinin (f) bendi bir arada incelendiğinde, **kabul eden devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmadığı ölçüde**, konsolosların evlendirme yetkisinin var olduğu sonucuna varılır. Nitekim, Viyana Sözleşmesi m. 5/f bendinde, kabul eden devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmadığı ölçüde, konsoloslara, kişi halleri memuru sıfatıyla hareket etme yetkisi tanınmıştır⁴⁵. Viyana

⁴³ **Sayman**, s. 170. Konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirmeye ihtiyaç bulunduğu hakkında bkz. **Doğan**, s. 289, **Çelikel/Erdem**, s. 237, **Tekinalp/Uyanık**, s. 146; **Akıncı/Demir Gökyayla**, s. 22; **Cemal Şanlı/Emre Esen/İnci Ataman Figanmeşe**, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul, 2016, 5. Bası, s. 126.

⁴⁴ 20 Mayıs 1975 tarihli ve 1901 sayılı onay kanunu (R.G. 29 Mayıs 1975-S.15249) ile Türkiye’nin anılan sözleşmeye katılması uygun bulunmuştur. Bu kanuna dayanarak, 5 Haziran 1975 tarihli ve 7/10222 sayılı Bakanlar Kurulu kararname ile katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Örgütü genel sekreterine tevdi tarihini izleyen 30.gün yürürlüğe girmek üzere, katılım kararı alınmıştır. Anılan sözleşmeye devletimiz 19/02/1976 tarihinden itibaren taraftır. Karar Resmi Gazete’nin 27 Eylül 1975 tarihli 15369 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Sözleşme ekleri ile birlikte 21/12/1984 tarih ve 18615 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Türkiye, sözleşmeye ek protokollere taraf olmamıştır. Bu bilgiler ve Sözleşmeye taraf ülkeler için bkz. www.uhdigm.gov.tr.

⁴⁵ Aynı yönde bkz. **Ersen**, s. 92; **Aybay**, s. 221.

Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi madde 5 hükmünün Türkçe çevirisi “...(f) Noter kişi halleri memuru sıfatıyla hareket etmek ve benzeri görevleri ve kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmadığı ölçüde bazı idari mahiyetteki görevleri yapmak” şeklinde olmakla birlikte, “kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmadığı ölçüde” şeklindeki yetki sınırı, sadece “... bazı idari mahiyetteki görevleri yapmanın” değil, 5 (f) maddesinde sayılan tüm yetkiler için geçerlidir. Sözleşmenin İngilizce ve Fransızca metinleri incelendiğinde, “Kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmadığı ölçüde” şeklindeki yetki sınırının Sözleşmenin 5 (f) maddesinde sayılan tüm görev ve yetkiler için olduğu açıkça görülmektedir.

Sözleşmesi'nin 5. maddesine ilişkin gerekçede, konsolosların, kabul eden devletin yasaklamamış olması şartıyla, kendi vatandaşları ile başka bir devletin vatandaşı arasındaki evlilikleri gerçekleştirebileceği belirtilmiştir⁴⁶. Başka bir ifadeyle, Viyana Sözleşmesi'nde, gönderen devlet konsoloslarının kendi vatandaşı ile bir yabancı arasındaki evlenmeyi akdetmesi, kabul eden devletin bu konuda sınırlayıcı bir hüküm getirmemesine bağlı kılınmıştır⁴⁷. Bu demektir ki, gönderen devletin **konsoloslarının** evlendirme memurluğu yetkisine sahip olup olmadığını, sahipse, **“evlenmek isteyen kişilerin vatandaşlıkları itibariyle”** hangi sınırlarla sahip olduğunu **ancak akit devletlerin iç hukukları belirleyebilir**. Bu nedenle, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi, taraf tüm devletler için genel nitelikli bir sözleşme olmaktan öteye gitmemektedir⁴⁸.

Devletlerin iç hukuklarında, konsolosların evlendirme yetkisini kullanabilmesi bakımından, **evlenecek kişilerin vatandaşlığı esas alınarak**, “Geleneksel (mutad) sistem” ve “Liberal Sistem” olarak başlıca iki sistem kabul edilmektedir⁴⁹. Geleneksel sistemde, konsolos ancak kendi vatandaşlarını evlendirebilirken, liberal sistemde, konsolos kendi vatandaşı ile üçüncü bir devlet vatandaşını evlendirebilir⁵⁰.

Türk hukukunda, Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, **“Türkiye’de bir Türk vatandaşı ile bir yabancı ya da farklı uyruklu yabancı iki kişi, yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilirler”** hükmü evlenecek kişilerin vatandaşlığı

İngilizce metin 5. madde (f) bendi aynen: “Article 5 (f) *acting as notary and civil registrar and in capacities of a similar kind, and performing certain functions of an administrative nature, provided that there is nothing contrary thereto in the laws and regulations of the receiving State*” (http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf) (Erişim Tarihi: 12.10.2017)

Fransızca metin 5. madde (f) bendi aynen şu şekildedir: “Article 5 (f) *Agir en qualité de notaire et d'officier d'état civil et exercer des fonctions similaires, ainsi que certaines fonctions d'ordre administratif, pour autant que les lois et règlements de l'Etat de résidence ne s'y opposent pas*” (<https://teams.unesco.org>) (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

⁴⁶ Kişi halleri memuru olarak, konsül veya diğer konsolosluk memurları, gönderen devletin yasaları ve mevzuatı uyarınca şahsi sicilleri tutar ve doğum, evlilik, ölüm, nesebe ilişkin belgeleri tescil eder. Ne var ki, ilgili şahıslar, kabul eden devletin yasalarının gerekli kıldığı bütün beyanları yapmakta yükümlüdürler. Konsolosluk memurları gönderen devletin hukukuna göre yetkili kılınmış ve bu yetki kabul eden devletin hukukuna göre yasaklanmamışsa, kendi vatandaşları arasındaki veya kendi vatandaşları ile başka bir devletin vatandaşları arasındaki evlilikleri akdedilebilirler. Gerekçenin İngilizce metni aynen şöyledir: “*In this capacity as registrar, the consul or any other consular official keeps the registers and enters all relevant documents relating to births, marriages, deaths, legitimations, in accordance with the laws and regulations of the sending State. Nevertheless, the persons concerned must also make all the declarations required by the laws of the receiving State. The consular official may also, if authorized for that purpose by the law of the sending State, solemnize marriages between nationals of his State or between nationals of the sending State and those of another State, provided that this is not prohibited by the law of the receiving State*” [United Nations Conference on Consular Relations Vienna 4 March-22 April 1963, Official Records, Volume II: Annexes Vienna Convention on Consular Relations Final Act Optional Protocols Resolutions, s.7].

⁴⁷ Sayman, s. 184.

⁴⁸ Sayman, s. 184,185.

⁴⁹ Aybay, s. 219.

⁵⁰ Sayman, s. 179; Aybay, s. 220.

bakımından “geleneksel sistem”in kabul edildiğine işaret etmektedir⁵¹. Türk hukukunda “geleneksel sistem”in kabul edildiği, aynı maddenin 2. fıkrasında, “yabancı konsolos tarafından Türkiye’de evlendirilecek kişilerin ikisinin de aynı devlet vatandaşı olması” koşulu ile daha da açıklığa kavuşturulmuş durumdadır.

“Yabancı konsolos tarafından Türkiye’de evlendirilecek kişilerin ikisinin de aynı devlet vatandaşı olması” koşuluna ancak milletlerarası sözleşmelerle istisna getirilebilir. Örneğin, Türkiye’nin İtalya⁵² ile imzalandığı iki taraflı konsolosluk sözleşmesinde, “liberal sistem” benimsenmiş ve taraf devletlerin konsoloslarının, biri kendi vatandaşı diğeri üçüncü devlet vatandaşı iki kişiyi evlendirebileceği kabul edilmiştir⁵³. Türkiye ile İtalya arasındaki Konsolosluk sözleşmesi hariç, Türkiye ile diğer devletler arasında yapılan ve Türkiye’de konsoloslara “evlendirme yetkisi veren” konsolosluk sözleşmelerinin diğer hepsinde⁵⁴, Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesindeki genel hükmün benimsendiği ve konsoloslara sadece her ikisi de kendi vatandaşı olan kişileri evlendirme yetkisi tanındığı görülmektedir.

⁵¹ Aybay, s. 225.

⁵² Aybay, s. 226.

Türkiye-İtalya arasındaki 26 Mart 1931 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile İtalya Krallığı Arasında Mün’akit Konsolosluk Mukavelesinin 18. maddesi uyarınca, konsolosların evlendirme memurluğu yetkisine, evlenecek kişilerden en az birinin konsolosu gönderen devletin vatandaşı olması ve hiçbirinin kabul eden devletin vatandaşı olmaması halinde sahiptir (Aysel Çelikel/Cemal Şanlı/Günseli Öztekin/ Bahadır Erdem/ İnci Ataman/ Kerem Giray -Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri II. Cilt (iki taraflı sözleşmeler), İstanbul, 2005, s. 606.

Doktrinde, Bulgaristan ile de böyle istisnai sonuç doğuran bir anlaşma yapıldığı belirtilmekle birlikte (Şanlı/Esen/Figanmeşe, 4. Bası, s. 127), 6 Ekim 1970 tarihinde Sofya’da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Konsolosluk Sözleşmesi’nin (RG. 19.03.1973-1707) 38. maddesi incelendiğinde, bu maddenin, “... (e) İlgililerden hiç olmazsa birinin gönderen Devlet vatandaşı olması halinde, kabul eden Devletin kanunlarına göre yapılmış bulunan evlenmeleri tescil etmek; (f) Kabul eden Devlet mevzuatınca icrası menedilmemiş bulunması şartıyla, her ikisi de gönderen Devletin vatandaşı olan şahısların evlenme akdelerini icra etmek; ...” şeklindeki açık hükmünden, Bulgaristan ile Türkiye arasında İtalya-Türkiye arasındaki gibi istisnai bir durum bulunmadığı tespit edilmektedir (Sözleşme için bkz. Çelikel/Şanlı/Öztekin/Erdem/ Ataman/Giray, s. 677; Doğan, s. 290, dn.50).

⁵³ Aynı yönde, Doğan, s. 289-290.

⁵⁴ Türkiye ile Almanya (m.18); Afganistan; Arnavutluk (m.36/1), Azerbaycan (m.37/b), Belçika (m.38/d), Bulgaristan (m.28/f), Bosna-Hersek (Türkiye-Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi m.30), Cezayir, Çek Cumhuriyeti (m.31/1/c), Çin (m. 10/4), Gürcistan (m.37/b), Hırvatistan (Türkiye-Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi m.30), Kazakistan (m. 37/b), Kırgızistan (m.37/b), Libya (m.34/8/b), Litvanya (m.37/b), Lübnan (m. 37/1/b), Makedonya (Türkiye-Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi m.30), Mısır (m.35/8/b), Moldova (m.37/1/b), Özbekistan (m.37/1/b), Polonya (m.36/1), Romanya (m.14/2), Rusya Federasyonu (Türkiye- SSCB Arasında Konsolosluk Sözleşmesi m.37/1/b), Sırbistan (Türkiye-Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi m.30), Karadağ (m.12/4) (R.G. T. 23.06.2017-S.30105/1), Slovakya (m.31/1/c), Suriye (m.36/b), Tunus (m.35/8/b), Türkmenistan (m.37/b), Ukrayna (m. 8/4) gibi ülkeler arasında yapılan konsolosluk sözleşmelerine göre, evlenecek kişilerden her ikisinin de konsolosu gönderen devlet vatandaşı olduğu durumlarda, konsolosların evlendirme yetkisi vardır. Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri için bkz. Çelikel/Şanlı/ Öztekin/ Erdem/Ataman/Giray, s. 575-1319. Ayrıca bkz. http://www.adalet.gov.tr/genelgeler/genelge_pdf/71-1.pdf (Erişim tarihi: 27.11.2017).

20 Aralık 1939 tarihli “Türkiye Cumhuriyeti ve Macaristan Krallığı Arasında Konsolosluk Mukavelesi (m.13)”nde olduğu gibi, bazı iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinde ise, konsoloslara evlendirme memurluğu yetkisi hiçbir şekilde verilmemektedir⁵⁵. Yine, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, İsviçre⁵⁶ ve Japonya gibi bazı devletler ise, konsolosluk evlenmelerini kabul etmemektedir⁵⁷. Fransa⁵⁸ ve İngiltere⁵⁹ gibi bazı devletler de,

⁵⁵ Türkiye-Macaristan arasındaki 20 Aralık 1939 tarihli “Türkiye Cumhuriyeti ve Macaristan Krallığı Arasında Konsolosluk Mukavelesi” Madde 13- “*Başkonsolos, konsolos, muavin konsoloslar ve diğer konsolosluk memurları nikâh akdedemezler*” (Sözleşme için bkz. **Çelikel/Şanlı/Öztekin/Erdem/Ataman/Giray**, s.627).

⁵⁶ 18 Aralık 1987 tarihli Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Federal Kanunu’nun “Evlenme”yi düzenleyen “Evlenmenin Kuruluşu”3.bölüm 1.kısımında, “Yetki” başlığı altında 43. maddede ve 44. maddede “Uygulanacak Hukuk” başlığı altında diplomatik evlenmelere ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. (Bkz. **Bernard Dutoit**, *Droit International Privé Suisse, Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987*, Bâle, 2004, s.146, 148) Yine, İsviçre’nin taraf olduğu iki ve çok taraflı milletlerarası sözleşmeler incelendiğinde, İsviçre’nin konsoloslara evlendirme memurluğu yetkisi veren hiçbir sözleşmeye taraf olmadığı tespit edilmektedir (Bkz. **Aybay**, s. 230; **Tekinalp/Uyanık**, s.143, 147). İsviçre’de evlenecek kişiler yetkili kişi halleri memuru önünde evlenebilirler (İsviçre MK m.97/2 ve Nüfus Hizmetleri Kanunu (Ordonance sur L’Etat Civil) m.156; yürürlükteki 28 Nisan 2004 tarihli yeni Nüfus Hizmetleri Kanunu m.74) (Bkz. www.admin.ch, Erişim tarihi: 13.12.2017). İsviçre’de diplomatik ya da konsüler temsilciler önünde evlenmek yasaktır (**Andreas Bucher/Andrea Bonomi**, *Droit International Privé*, 2e édition, Genève 2004, s.173-174; **Dessemontet**, s.32).

Swiss Civil Law Chapter Three: Preparation and Wedding Ceremony Art. 97 (1) “*The wedding ceremony takes place in the presence of the civil registrar after the preparatory procedure has been taken. (2) The engaged couple may marry in the civil register district of their choice. (3) No religious wedding ceremony is permitted prior to the civil ceremony*” (<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201709010000/210.pdf>)

Bununla birlikte, İsviçre Viyana Sözleşmesinin 5. maddesinin f bendi ve İsviçre Medeni Kanunu’nun 41/3 hükmü uyarınca, İsviçre yurtdışına gönderdiği diplomatik ve konsüler temsilcilerine evlendirme memurluğu yetkisi tanıyabilir. Bu hükme dayanarak, 24 Kasım 1967 tarihli Diplomatik ve Konsüler Hizmetler Tüzüğü’nün 23. maddesi ile Bağdat (Irak), Şam (Suriye) ve Kahire (Mısır) temsilciliklerine evlendirme yetkisi vermiştir (**Dutoit**, s. 146).

⁵⁷ **Aybay**, s.221, dn. 439, 441.

⁵⁸ Fransa, yabancı ülkelerdeki Fransız konsoloslarına evlendirme memurluğu yetkisini tanımakla birlikte, buna bazı sınırlamalar getirmiştir. Fransız Medeni Kanunu m. 171-1 uyarınca, Fransız diplomasi görevlileri veya Fransız konsolosları sadece Cumhurbaşkanlığı kararnamele ile belirtilen devletlerde bir Fransız ile bir yabancı arasında evlendirme işlemi yapabilirler. Karşılıklılık esası gereği, Fransa’da yabancı konsolosluk veya elçilik görevlileri her iki tarafın da konsolosu görevlendiren devletin vatandaşı olması şartıyla, Fransız hukukuna göre geçerli bir evlilik akdedebilir (**Aybay**, s. 221, dn.441).

Fransız Medeni Kanunu’nun 171-1 madde Fransızca metni aynen şöyledir; “Code Civile Française Article 171 “(1) *Le mariage contracté en pays étranger entre Français, ou entre un Français et un étranger, est valable s’il a été célébré dans les formes usitées dans le pays de célébration et pourvu que le ou les Français n’aient point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre Ier du présent titre.*(2) *Il en est de même du mariage célébré par les autorités diplomatiques ou consulaires françaises, conformément aux lois françaises.* (3) *Toutefois, ces autorités ne peuvent procéder à la célébration du mariage entre un Français et un étranger que dans les pays qui sont désignés par décret*” www.legifrance.gouv.fr (Erişim tarihi: 05.07.2017).

Fransız Medeni Kanunu’nun 171-1 madde İngilizce metni aynen şöyledir: “*Article 171-1 A marriage contracted in a foreign country between French persons and between a French person and a foreigner is valid if it is celebrated in the forms in use in that country, provided the French person or persons did not violate the provisions contained in Chapter I of the present title. It shall be likewise as regards a marriage celebrated by French diplomatic or consular agents, in accordance with French legislation. Nevertheless, those authorities may proceed to the celebration of the marriage between a French person and an alien only in the countries designated by decree*”. (<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>) (Erişim Tarihi: 06.11.2017)

⁵⁹ Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Yabancı Evlenmeler Kanunu’nun (Foreign Marriages Act 1982-1947) 33.bölüm 6 (3) atfıyla, 1970 tarihli 1539 nolu Yabancı Evlenme Kararnamesi’nin (The Foreign Marriages Order 1970) 5. maddesinde, konsolosların evlenme yetkisi açıkça tanınmıştır ancak aynı kararnamenin 3. maddesi uyarınca, İngiliz Konsolosluk görevlilerinin evlenme akdedebilmeleri için, (a) evleneceklerden en az birinin İngiliz vatandaşı olması, (b) kabul eden devletin evlendirmeye itiraz etmemesi, (c) kabul eden devletin

konsolosluk evlenmelerini bazı şartlarla kabul etmekte ya da taraf oldukları uluslararası sözleşmeler çerçevesinde geçerlilik tanımaktadır⁶⁰.

Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmelerinde, konsolosların evlendirme memurluğu yetkisinin mevcudiyeti, kapsamı ve sınırlarının belirlenmesinde, Türk hukukunda uygulanacak genel kural, Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesinin 2. fıkrası olmakla birlikte, milletlerarası sözleşmeler özellikle Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen konsolosluk sözleşmelerinin varlığı durumunda, bu sözleşme hükümleri, “özel hüküm (*lex specialis*)” niteliğinde olduklarından, öncelikle uygulanmalıdır (MÖHUK m. 1/f.2). Bununla birlikte, Türkiye-Macaristan ve Türkiye-İtalya arasında akdedilen konsolosluk sözleşmesi hariç, Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen konsolosluk sözleşmelerinin Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesi ile birebir uyum içerisinde olduğu tespit edilmektedir. Buna göre, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi’nin iç hukukumuzda yaptığı atıfla, Türkiye ile diğer devletler arasında imzalanan konsolosluk sözleşmelerinin ilgili hükümleri (Türkiye-İtalya ve Türkiye-Macaristan arasındaki konsolosluk sözleşmesi hariç) ve Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesi, konsoslara sadece her ikisi de kendi vatandaşı olan kişileri evlendirme yetkisi⁶¹ (evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibarıyla sınırlı evlendirme yetkisi) tanımaktadır.

2. Çifte veya çok vatandaşlık durumunda konsolosluk evlenmesi

Bir devletin vatandaşı olan kişinin aynı zamanda bir başka devletin veya birden fazla devletin vatandaşı olduğu durumlar da karşımıza çıkabilir. Bir devletin vatandaşı olan kişinin aynı zamanda bir başka devletin vatandaşı olması halinde “çifte vatandaşlık” (*double*

yasalarında tarafların evlenmesi için yeterli olanağın bulunmaması, (d) evlenmenin taraflardan her birinin kendi ülkesindeki hukuka göre geçerli olarak evlenmiş sayılması gerekir.

The Foreign Marriages Order 1970, Article 5 İngilizce metni aynen şu şekildedir; “*In order for marriages to be compensated by a consular officer or a consular officer who is a marital duties, every place in the building's duties or locations and used for the duration of duty shall be part of the official dwelling. In this type of marriage house, it is considered part of the office, (1) Before a marriage is solemnised in a foreign country under the Foreign Marriage Acts 1892 to 1947, (1), the marriage officer must be satisfied: (a)that at least one of the parties is a British subject; and (b)that the authorities of that country will not object to the solemnisation of the marriage; and (c)that insufficient facilities exist for the marriage of the parties under the law of that country; and(d)that the parties will be regarded as validly married by the law of the country to which each party belongs*”.

www.legislation.gov.uk (Erişim tarihi: 05.11.2017).

⁶⁰ Aybay s.219, dn. 440-441.

⁶¹ Tekinalp/Uyanık, s. 147.

nationality), birden fazla devletin vatandaşlığına sahip olması durumunda ise çok vatandaşlık (*multi nationality*) durumu söz konusu olur⁶².

Bir devlet vatandaşlığının yanında bir başka devletin ya da birden fazla devletin vatandaşlığına sahip olan kişiler bakımından esas alınacak olan vatandaşlık milletlerarası özel hukuk bakımından ele alınır ve 5718 sayılı MÖHUK 4. madde uyarınca, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında; vatandaşlıklarından birinin Türk vatandaşlığı olması hâlinde Türk hukuku (m.4/1/b), vatandaşlıklarından herhangi biri Türk vatandaşlığı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki hâlinde buldukları devlet hukuku (m.4/1/c) uygulanır⁶³.

Birden çok vatandaşlığı olan kişilerin, konsolosluk önünde evlenmelerinde hangi vatandaşlıklarının esas alınacağı sorunu, her devletin kendi vatandaşlığına öncelik tanınması ile çözümlenmiştir. Dolayısıyla, kişi aynı zamanda hem A devletin hem B devletin vatandaşı ise, A devleti açısından A devletin, B devleti açısından B devletin vatandaşı sayılacaktır. Konsolosluk evlenmeleri açısından sonuç şöyle olmaktadır: Örneğin, Almanya’daki Türk konsolosları gerek Türk yasalarından gerek Türkiye ile Almanya arasında 1929 yılında akdedilmiş Konsolosluk Sözleşmesi’nden aldıkları yetki ile, tarafların her ikisi de Türk vatandaşı olan kişileri evlendirebileceklerdir. Böyle bir evlenmede taraflardan birinin aynı zamanda Alman vatandaşlığına da sahip olması halinde evlenmenin Türk konsolosluğunda yapılmasına engel bir durum yoktur. **Böyle bir evlenmenin Türk hukuku açısından geçerliliğinde bir duraksamaya yer yoksa da, Alman hukuku açısından geçersiz sayılması söz konusudur.** Çünkü Almanya kendi vatandaşlığına öncelik tanımak durumundadır. Sonuç olarak, Almanya açısından bu evlenme, bir Alman vatandaşının Almanya’da Türk konsolosunca evlendirilmesi olarak kabul edilip geçersiz sayılacaktır⁶⁴.

⁶² Aybay, s. 229; Bahadır Erdem, Türk Vatandaşlık Hukuku, 2.Bası, İstanbul, 2011, s. 195 vd..

⁶³ Devletler genel hukuku bakımından da bu kişiler, vatandaşlığına sahip oldukları diğer ülkede buldukları zamanlarda diğer vatandaşlığının kendilerine sağladığı diplomatik himayeden mahrum kalırlar. 1930 tarihli Vatandaşlık Kanunlarının İntibaksızlığından Doğan Bazı Meseleler Hakkında La Haye Sözleşmesi’nin 4. maddesi de, “bir devlet kendi vatandaşına, onun aynı zamanda vatandaşı bulunduğu bir devlet karşısında diplomatik himaye bahşedemez” diyerek bu konudaki prensibi ortaya koymuştur. Bkz. Nomer, s. 33; Erdem, s. 201. Sözleşmenin İngilizce metni şu şekildedir: Convention On Certain Questions Relating To The Conflict Of Nationality Laws The Hague - 12 April 1930, **Article 4**- “A State may not afford diplomatic protection to one of its nationals against a State whose nationality such person also possesses”. (<http://eudo-citizenship.eu>) (Erişim tarihi 06.11.2017).

⁶⁴ Aybay, s. 229-230.

Konuyla ilgili olarak, Dışişleri Bakanlığı’na 1981 yılında dış temsilciliklerimize gönderilen bir Genelgede önce konuyla ilgili olarak Adalet Bakanlığında alınan görüş (mütalaa) verilmiştir. Bu görüş aynen şöyledir:

“Almanya’daki Konsolosluklarımızda akdedilecek evlenme akitlelerinin geçerliliği konusuna ilişkin ilgi yazınız ve ekleri incelendi.

Devletler gerek kanunlarla ve gerekse aralarında akdettikleri karşılıklı anlaşmalarla diplomatik temsilcilik veya konsolosluklarına kendi vatandaşlarının evlenme akitlelerini yapma yetkisi vermektedir.

Konuyla ilgili olarak, Dışişleri Bakanlığı'nca 1981 yılında dış temsilciliklerimize gönderilen Genelge metninde, “*Bir Türk vatandaşı ile çifte vatandaş olan Alman vatandaşının (aynı zamanda Türk vatandaşı) Türk konsolosluğundan evlenmesi halinde, bu evliliğin Türkiye bakımından geçerli olacağını ancak Almanya bakımından geçerli olmayacağı*”nı, evliliğin bir ülke bakımından geçerli, diğeri bakımından geçersiz olmasını önlemek bakımından, çifte vatandaşların Türkiye temsilcilikleri önünde evlenme akdinin yapılmayarak yetkili makamlar önünde evlenmelerinin temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶⁵.

Doktrinde, bu Genelgeye “konsoloslukta yapılacak evlenmenin Türk hukuku açısından geçerli ancak Alman hukuku bakımından geçersiz sayılabileceği” şeklinde bir uyarının eklenmesi gerektiği; bu uyarıya karşın, taraflar, konsoloslukta evlenmek istediklerini bildirmişlerse ve başkaca bir engel de yoksa konsoloslukta evlenme işleminin yapılmasına bir engel olmadığı ifade edilmiştir⁶⁶. Kanaatimizce, Genelge metinlerine bu yönde uyarının eklenmesi yerindedir, fakat şahsın hukukuna ilişkin işlemlerin özellikle evlenmelerin eşlerden her ikisinin de vatandaşı olduğu devletler bakımından geçerli kabul edilmesi ve hukuki sonuç doğurması son derece önem arz ettiğinden, çifte vatandaşların evlendirme işlemlerini yetkili makam önünde yapmak üzere yönlendirilmesinin daha uygun olduğu sonucuna varılmalıdır.

Türk hukukunda diplomatik temsilcilik ve konsoloslukların kendi vatandaşlarını evlendirme yetkisi 10 Nisan 1927 tarih ve 5005 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, 1 Haziran 1298 tarihli “Şehbenderlik Nizamname-i dahili”sinin 29. maddesine istinat etmektedir. Ancak bu tür evlenmelerde akdin geçerliliği için, akdin yapıldığı yer devletin bu gibi evlenmeleri tanımış olması gerekmektedir. Örneğin, İsviçre’de yabancı devlet konsolosları kendi kanunlarına göre yetkili olsalar dahi, kendi vatandaşlarını evlendirememektedirler. Zira, İsviçre, bu tür evlenmelerin “Locus regit actum” kuralı gereğince yetkili İsviçre makamları tarafından yapılmasını şart koşturmaktadır. Buna rağmen evlenme akdinin yapılmış olması halinde ise bu tür evlilikler (kendi milli kanunumuz yetki verdiği fakat kabul eden devlet yasakladığı için) ancak Türk hukukuna göre geçerli olacaktır.

Almanya Federal Cumhuriyeti için ise, durum bundan farklıdır. Anılan devletle Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan 28 Mayıs 1929 tarihli Konsolosluk mukavelenamesinin 18. maddesi aşağıdaki hükmü ihtiva etmektedir : (Konsolosluklar kendilerini tayin eden devletin kanunlarına göre mezun oldukları takdirde, iki taraf mezkur devlet tabaasından olursa nikah akdedebileceklerdir.

*Konsoloslar yukarıda mezkur evlenmeleri derhal buldukları devlet makamatına bildirmeye mecburdurlar) Madde metninden de anlaşılacağı gibi, İsviçre’den farklı olarak Türk konsolosluklarının Almanya Federal Cumhuriyetinde nikah akdi yapma yetkileri bulunmaktadır. Ancak bu yetki tarafların her ikisinin de Türk vatandaşı olmaları haline münhasırdır. Taraflardan birisinin hem Türk ve hem Alman olarak çifte uyruklu olması halinde ise, Konsoloslukların evlenme akdi yapmaları mümkün olmakla ve bu tür evlenmeler Türk hukukuna göre geçerli olmakla beraber, bu evlenmeler mahalli devlet tarafından kabul edilmemektedir. Bu durumda taraflardan birisinin çifte uyruklu olması halinde evlenme akdinin konsolosluklarca yapılmayarak, söz konusu “locus regit actum” kuralı gereğince mahalli şekle uygun olarak evlendirme memurlukları önünde yapılması uygun olacaktır”. T.C. Bonn Büyükelçiliğinin 25 Mart 1981 tarihli ve 522/3/1623 GEN.59 sayılı yazısıyla Almanya’daki Başkonsolosluklara iletilen **Genelge metni** bulunamadığından, aynen **Aybay**, s. 230-231’den aktarılmıştır.*

⁶⁵ “3. Bakanlığımızca da paylaşılan Adalet Bakanlığımız mütalaası uyarınca, evlenmek maksadı ile Başkonsolosluklara yapılan müracaatlarda, taraflardan birinin Türk vatandaşlığı yanında Alman da dahil başka bir devletin daha vatandaşı olduğunun tesbiti halinde, evlenme akdinin yapılmayarak bu gibi çifte uyrukluların yetkili mahalli makamlar önünde evlenmelerinin teminini rica ederim”. Bkz. **Aybay**, s. 232.

⁶⁶ **Aybay**, s. 232.

II. Konsolosluk Evlenmelerinin Hukuki Geçerliliği ve Sonuçları

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, konsolosluk evlenmelerinin hukuki geçerliliği konusunda aranması gereken en önemli şartın, evlenmeyi akdeden makamın “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” evlendirme memurluğu yetkisinin bulunması olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, evlenmenin konsoloslukta akdedilmiş olması yeterli olmayıp, “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” de evlendirme memurluğu yetkisi olan konsolos ya da yetkili konsolosluk memurları tarafından akdedilmiş olması gereklidir⁶⁷. Bu yetki, o kişiye gönderen devlet tarafından verilmiş olmalı ve gönderilen devlet tarafından da kabul edilmiş olmalıdır⁶⁸.

Yukarıda belirtildiği şekilde, Evlendirme Yönetmeliği'nin Türkiye'de yabancı elçilik ve konsolosluklara “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı evlendirme yetkisi” veren emredici nitelikte ve kamu düzeninden olan Evlendirme Yönetmeliği'nin 12. maddesinin 2. fıkrası hükmü veya Türkiye'nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinde kabul edilen istisna hükümler doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilip, kanunlar ihtilafı kuralları devreye girmeksizin, Türkiye'de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmeleri bakımından, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti, kapsam ve sınırları bu hükümlere göre belirlenir (MÖHUK m.6). Konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkisini aşarak Türkiye'de gerçekleştirdiği evlenmenin hukuki geçerliliği konusunda da Türk hukuku uygulanır.

Bu hükümlerin Türk hukukunda doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilmemesi durumunda, Türkiye'de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmeleri bakımından, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti, kapsam ve sınırlarını belirlemek için, yukarıda tespit edildiği üzere, “kabul eden devletin hukuku” olarak Türk hukuku uygulanmalı ve konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkisini aşarak Türkiye'de gerçekleştirdiği evlenmelerin hukuki geçerliliği konusunda Türk hukukuna göre karar verilmelidir.

Konsoloslara, gönderen devlet tarafından hiçbir şekilde evlendirme yetkisi verilmemiş olması ya da kabul eden devlet tarafından evlendirme yetkisinin tanınmamış olması hallerinde “konsolosların yetkisi bulunmaması”na rağmen veya konsoloslara, gönderen devlet ve kabul eden devlet tarafından evlendirme yetkisinin “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle”

⁶⁷ Sayman, s. 179.

⁶⁸ Konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirmeye ihtiyaç bulunduğu hakkında bkz. dn. 43.

sınırlı olarak verildiği (geleneksel sistem) durumlarda, “konsolosların kendisine verilen sınırlı yetkiyi aşarak” yaptığı evliliklerin, bir evliliğin yoklukla malul olması ile butlan nedeniyle geçersiz olması arasında doğurduğu sonuçlar itibariyle önemli farklar bulunduğundan, hangi tür geçersizlik yaptırımını ile karşılaşacağına tespiti önem taşımaktadır.

Konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkisini aşarak Türkiye’de gerçekleştirdiği evlenmelerin kabul eden devlet hukuku olarak Türk hukukuna göre hangi tür geçersizlik yaptırımını ile karşılaşacağına tespiti bakımından, öncelikle Türk hukukunda evliliğin geçersizlik halleri incelenmelidir.

A. Türk hukukunda Evliliğin Geçersizlik Halleri

Sözleşmenin kurucu unsurlarının bulunmaması halinde hukuki işlem yoktur, hiç meydana gelmemiştir⁶⁹. Kurucu unsurlarının olması sebebi ile kurulmuş olan bir sözleşme, geçerlilik şartlarından kamu düzenini ilgilendirecek önemde bulunanların gerçekleşmemiş olması halinde geçersizdir⁷⁰. Aile hukuku alanında, evliliğin geçersizliği, evlenmenin yokluğu ya da evlenmenin butlanı olarak karşımıza çıkabilir. Borçlar hukuku alanında hukuki işlemin yok ve butlan yaptırımlarının sonucu itibari ile aynı olmasına karşın, aile hukuku alanında evlenmenin yokluğu ile butlanı arasındaki farklar küçümsenmeyecek ölçüde önemlidir⁷¹.

1. Evlenmenin Butlanı

Türk hukukunda evlenmenin butlanı, mutlak butlan ve nisbî butlan olmak üzere Türk Medeni Kanunu’nda iki başlık altında düzenlenmiştir. Her iki butlanın doğurduğu sonuç aynı olup bu sonuç “evliliğin sona erdirilmesi”dir (ortadan kaldırılması)⁷².

a. Mutlak Butlan. Mutlak butlan sebepleri TMK 145. maddesinde tahdidi olarak sayılmıştır. Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması⁷³, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli

⁶⁹ Hüseyin Hatemi, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul 1997, s. 126 vd.; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku, İstanbul, 1995, s. 126; Aydın Zevkliler, Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 4.Bası, Ankara 1995, s. 28; Savaş, s. 122.

⁷⁰ Savaş, s. 122 vd.

⁷¹ Savaş, s.123, 124.

⁷² Akıntürk/Ateş Karaman s. 208; Hüseyin Hatemi/ Burcu Kalkan Oğuztürk, Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul, 2016, s.80.

⁷³ TMK 130 “yeniden evlenmek isteyen kimse önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır.” hükmünü getirmiştir, o halde eşlerden biri zaten evli ise evlilik mutlak butlanla sakattır. Hatta diğer eş iyi niyetli olsa yani kendisiyle evlendiği kişinin halen bir başkasıyla evli olduğunu bilmesee ve bilmesi gerekmesee de sonuç değişmez Bkz. Akıntürk/Ateş Karaman s. 210; Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.82-84.

bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması⁷⁴, eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması⁷⁵ ve eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması⁷⁶ TMK m.145 gereği mutlak butlan sebepleridir. Bu sebepler dışında bir sebeple mahkemeye evliliğin mutlak butlanı davası açılmaz. Bozucu yenilik doğuran mutlak butlan davasını re'sen savcı veya eşler ve ilgililer (vasi, yasal temsilci) açabilirler⁷⁷. Mutlak butlan davası hak düşürücü süreye bağlı değildir⁷⁸. Mutlak butlanda evlilik belirli bir süre geçmekle geçerli hale gelmez, dava her zaman açılabilir. Mutlak butlan kararı geriye etkili (*ex tunc*) olmaz, mahkeme kararına kadar evlilik geçerli bir evliliktir (TMK 156/2)⁷⁹ ve geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğurur.

b. Nisbi Butlan. Türk Medeni Kanunu'nda nisbî butlan halleri; ayırt etme gücünden geçici yoksunluk (TMK m.148)⁸⁰, irade bozuklukları⁸¹ (yanılma halleri (TMK m.149)⁸², aldatma halleri (TMK m.150)⁸³, korkutma halleri (TMK m.151)⁸⁴) ve TMK 153'te belirtilen yasal

⁷⁴ Ayırt etme gücünden yoksunluğun mutlak butlan sebebi sayılması için, sürekli olması şartı aranmaktadır. Bu nedenle, eşlerden biri evlenme töreninin yapıldığı sırada ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun bulunuyordusa, bu durum mutlak butlan sebebi değil, nisbî butlan sebebi kabul edilecektir (TMK m. 148) Bkz. **Akıntürk/Ateş Karaman** s. 211; **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.84, 85.

⁷⁵ TMK 133'e göre akıl hastaları ancak hastalıklarının evlenmeye mani olmadığını gösteren bir sağlık kurulu raporu varsa evlenebilirler. TMK 145/3'e göre böyle bir raporu olmadan, evliliğe mani bir akıl hastalığı olan kişinin evliliği mutlak butlanla batıldır. Bkz. **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.85 TMK 147/II'ye evliliğe mani akıl hastalığı olan kimsenin sonradan tedavi görüp iyileşmesi durumu için, butlan davasının açılmasını sınırlandırmıştır. Söz konusu hükme göre “.....akıl hastalığını iyileşmiş olması durumlarında mutlak butlan davası yalnız akıl hastalığı iyileşen eş açabilir.” Buna göre böyle bir durumda ne savcı, ne ilgililer ne de diğer eş dava açabilecektir. Bkz. **Dural/Ögüz/Gümüş**, s.85; **Akıntürk/Ateş Karaman**, s. 211.

⁷⁶ TMK 129'da üç bent halinde sayılmış olan hısımlar arasında yapılan evlilikler de mutlak butlan sebebi olarak TMK 145'te sayılmıştır.

⁷⁷ **Hatemi/ Kalkan Oğuztürk**, s.66.

⁷⁸ **Hatemi/ Kalkan Oğuztürk**, s.80; **Dural/ Ögüz/Gümüş** s. 92.

⁷⁹ **Hatemi/ Kalkan Oğuztürk**, s 67; **Dural/ Ögüz/Gümüş**, s.96.

⁸⁰ TMK 148'e göre bir kimse sadece evlenme töreni sırasında, geçici olarak ayırt etme gücünden yoksunsa, örneğin sarhoşluk sebebiyle ya da bir uyuşturucu maddenin veya hipnozu etkisi altında, yapılan evlenme nisbî butlanla sakattır. Bkz. **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.86.

⁸¹ Bir kimsenin iç iradesi ile dış iradesinin dışa açıklanması arasında bilmeden ve istemeden bir uyumsuzluk meydana gelmişse, o kimsenin iradesinin bozukluğundan söz edilir. Bkz. **Akıntürk/Ateş Karaman**, s. 215. İrade bozukluğu halleri kanunda 3 başlık altında ele alınmıştır; yanılma, aldatma ve korkutma.

⁸² Yanılma halleri TMK 149'da sayılmıştır; eşlerden birinin evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişi ile evlenmeyi düşünmediği halde yanılarak bu evlenmeye razı olmuşsa veya eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse, evlenmenin iptalini dava edebilir.

⁸³ Aldatma (hile) bir kimsenin diğer bir kimseyi bir irade beyanında bulunmağa sevk etmek için onun zihninde yanlış bir tasavvur uyandırmak üzere kasten bazı hususları uydurması veya gizlemesidir. Bkz. **Akıntürk/Ateş Karaman** s. 220, dn.56'dan naklen **Haluk Tandoğan**, Aile Hukuku Ders Notları, Ankara, 1965, s. 59. TMK m. 150 hükmünde, eşin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuşsa ya da davacının veya alt soyunun sağlığı için ağır bir tehlike oluşturacak bir hastalık gizlenmişse evliliğin aldatma nedeniyle iptalinin istenebileceği hükme bağlanmıştır.

⁸⁴ TMK 151'e göre de kendisinin veya yakınlarında birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş olan eş, evliliğin iptalini talep edebilir.

temsilcinin rızası⁸⁵ bulunmamasıdır. Mutlak butlanda olduğu gibi nisbî butlan sebepleri de kanunda tahdidi olarak sayılmıştır, bu haller dışında bir sebeple de evliliğin nisbî butlanı davası (evliliğin iptali) açılmaz⁸⁶. Yine, TMK 155’e göre “*evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez*”.

Gerek mutlak butlan gerek nisbî butlan davası bozucu yenilik doğuran davadır. Belirtmek gerekir ki evlenmenin butlanı Türk Medeni Kanunu’nda evlilik yönünden özel olarak hükme bağlandığı için, Türk Borçlar Kanunu’ndaki sözleşmenin butlanı hükümlerinden ayrılır, evlenmenin butlanı sözleşmenin butlanı gibi kendiliğinden değil, ancak mahkeme kararıyla gerçekleştirilebilir. Butlan kararı geçmişe etkili değildir, bu bakımdan batıl olan evlenme butlan kararının kesinleşmesinden itibaren ileriye etkili (*ex nunc*) olarak hükümsüz hale gelir (TMK 156 c.1). Bu ana kadar geçerli bir evlenmenin tüm sonuçlarını doğurur (TMK 156 c.2)⁸⁷.

2. Evliliğin Yokluğu

Türk Medeni Kanunu’nda mutlak butlan ve nisbî butlan halleri kanunda sınırlı (*numerus clausus*) olarak sayılmış, yokluk hallerine ise, kanunda yer verilmemiştir⁸⁸.

Kanunda sınırlı olarak sayılan mutlak ve nisbi butlan hallerinin dışında kalan, bu hallerden hiçbirisine girmeyen ve görünürde bir evlilik olmasına rağmen hukuken batıl bile kabul edilmeyen birlikteliklerin yok hükmünde olduğu kabul edilmektedir⁸⁹. Geçersizliğin, mutlak

⁸⁵ Ayırt etme gücüne sahip küçük ya da kısıtlının, yasal temsilci tarafından verilen izin belgesini nüfus memurluğuna sunmadan nüfus memurunun evlendirmeyi akdetmemesi gerekse de, memurun ihmali yüzünden evlilik gerçekleşmişse, yasal temsilci bu evlenmeye karşı nisbî butlan davası açma hakkına sahip olur.

⁸⁶ Nisbî butlan davasını ayırt etme gücünün yoksunluğunda, yoksun olup da ayırt etme gücünü yeniden kazanan eş, irade bozukluklarında irade bozukluğuna uğrayan eş, yasal temsilcinin izni olmaması halinde: izni alınmamış olan yasal temsilci davayı açma hakkına sahiptir. Mutlak butlan yaptırımını hak düşürücü süreye bağlı olmadığı halde, eşin açacağı nisbî butlan davaları; butlan sebebinin öğrenilmesinden itibaren ve korkutmada korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten itibaren altı ay; evlenme tarihinden itibaren de beş yıllık hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur. Yasal temsilcinin açacağı dava TMK 152’deki altı aylık ve 5 yıllık hak düşürücü süreye bağlı değildir. TMK 153’te bu dava için özel bir sınırlama getirilmiştir; yasal temsilcinin iznini almaksızın evlenen küçük bu arada ergin olmuşsa yahut kısıtlı ise ve kısıtlı olmaktan çıkmışsa veya evlilikte eş hamile kalırsa artık evlenmenin iptaline karar verilemez. Bkz. **Hatemi/Kalkan Oğuztürk**, s. 79-80; **Dural/ Öğüz/Gümüş**, s. 85; **Akıntürk/Ateş Karaman**, s.228, 229.

⁸⁷ **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s.86, 96.

⁸⁸ **Savaş**, s. 124.

⁸⁹ **Savaş**, s. 124; **Kemal Oğuzman/ Mustafa Dural**, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1998, s. 96, 172; **H. Veldet Velidedeoğlu**, Türk Medeni Hukuku, II. Cilt Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul, 1965, s. 250; **Selahattin Sulhi Tekinay**, Türk Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1971, s. 108; **Feyzi N. Feyzioğlu**, Aile Hukuku, Bası 3, İstanbul, 1986, s. 103; **Zevkililer**, s. 749; **Hüseyin Hatemi/ Rona Serozan**, Aile Hukuku, İstanbul, 1993, s. 84. İngiliz hukukunda “yok evlenme”, “geçersiz bir evlilik” dahi bulunmayan halleri tanımlamak için geliştirilmiştir. Metnin orijinali şu şekildedir: “... *under English law we developed the concept of a non-marriage to describe a situation in which not even a void marriage has occurred*...” **Kassim v Kassim** [1962]. s. 224’den naklen Ormrod

butlan ve nisbî butlan hallerinden biri olmadığı durumlarda, evliliğin geçersizliği yokluk sebebine dayandırılır⁹⁰. Türk Hukuku'nda yokluk hali mutlak butlan ve nisbî butlan geçersizliğinden farklı olarak mahkeme kararına ihtiyaç duymadan kendiliğinden hüküm doğurur⁹¹. Ancak evlenmenin yokluğu ihtilafli ise, yokluğun tespiti için bir tespit davası açılabilir, karar yalnızca yokluğu tespit eder, evlenme yine baştan itibaren geçersizdir⁹².

Evlenme şekle bağlı bir sözleşmedir⁹³ ve evlenmenin geçerli bir biçimde oluşabilmesi için mutlaka uyulması ve yerine getirilmeleri gerekli olan şartlar evlenme töreninin asli (kurucu) şartları olarak nitelendirilmektedir. Asli kurucu şartlara uyulmamış olması halinde, evlenmenin geçerli bir şekilde kurulmuş olduğundan bahsedilemez⁹⁴. Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği'nde, evliliğin evlendirme memuru önünde ve iki tanığın huzurunda, evlenecek olan kadın ve erkeğin bizzat hazır bulunmalarıyla aleni olarak yapılması zorunluluğu getirilmiştir (TMK m. 141/c.1, Evlendirme Yön. m. 27/1)⁹⁵. Evlenmenin bu asli (kurucu) unsurlarının bulunmadığı hallerde *evlenmenin yokluğundan* söz edilir⁹⁶. Başka bir ifadeyle, evlenme töreninin asli (kurucu şekil) şartlarına uyulmamış olmasının yaptırımını, evlenmenin yokluğudur⁹⁷.

J.'nin görüşü, s. 233. (Cited in **Asaad v Kurter** [2013] EWHC 3852 (Fam) naklen par.74 (Karar için bkz. <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed122354>) (Erişim Tarihi: 12.12.2017).

⁹⁰ **Rebecca Probert**, When are we married ? Void, Non-existent and Presumed Marriages (s.398-419), Legal Studies, Volume 22, Issue 3, September 2002, s.399.

Şartlarına uyulmadan yapılan evliliğin, sayılan özel geçersizlik hallerinden biri olmaması nedeniyle geçersiz-batıl-kılnamaması, evliliği geçerli kabul etmemiz sonucunu doğurmaz, şartlara uyulmadan gerçekleştirilen merasim tarafların statülerinde bir değişiklik yaratmayacaktır. Orijinal metin şu şekildedir: "... *opinion of holding the marriage to be void is precluded by lack of specific invalidating provisions and the policy that such provisions are not be implied. The means of escape from this quandary has been found in the concept of 'non-marriage', a lack of status which could be aptly describe as 'only an idle ceremony [which] achieves no change in the status of participants [and] achieves nothing of substance.'*"

⁹¹ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.70.

⁹² **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s.77.

⁹³ **Savaş**, s. 125; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 61.

⁹⁴ **Akıntürk/Ateş Karaman** s. 96, 97, 103; **Velidedeoğlu**, s. 87, 88; **Hatemi/ Serozan**, s.89; **Ferit Hakkı Saymen/ Halit Kemal Elbir**, Türk Medeni Hukuku III. Cilt, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1960, s. 112; **Andreas B. Schwarz** (Çeviren: Davran Bülent), Aile Hukuku, 2. Bası İstanbul, 1960, s.102; **Hüseyin Cahit Oğuzoğlu**, Medeni Hukuk, Şahsın Hukuku, Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara, 1963, s. 52; **Selahattin Sulhi Tekinay**, Türk Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1971, s. 101; **Feyzi N. Feyzioğlu**, Aile Hukuku, Bası 3, İstanbul,1986, s. 95; **Bülent Köprülü/ Selim Kaneti**, Aile Hukuku, 2. Bası,İstanbul, 1989, s.91; **Aydın Zevkliler/ Beşir Acabey/ Emre Gökyayla**, Medeni Hukuk, 5. Bası, Ankara, 1997, s. 704; **Kemal Oğuzman/ Mustafa Dural**, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1998, s.89.

⁹⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 70.

⁹⁶ **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s.70; **Kemal Oğuzman/Nami Barlas**, Medeni Hukuk, 23.Bası, İstanbul, 2017, s. 219.

⁹⁷ **Akıntürk/Ateş Karaman**, s. 96, 97, 103; **Velidedeoğlu**, s. 87,88; **Saymen/Elbir**, s.112; **Schwarz**, s.102; **Oğuzoğlu**, s.52; **Tekinay**, s. 101; **Feyzioğlu**, s. 95 **Köprülü/ Kaneti**, s.91; **Zevkliler/ Acabey/Gökyayla**, s. 704; **Oğuzman/ Dural**, s.89; **Hatemi/ Serozan**, s.89; **Savaş**, s. 125.

Türk medeni hukuk doktrininde ve Yargıtay kararlarında⁹⁸, (1) evlenmenin aynı cinsten iki kişi arasında yapılması, (2) evlenmenin yetkili evlendirme memuru önünde yapılmamış olması ve (3) iki tarafın evlendirme memuru önünde aynı anda hazır olmamaları, tartışmasız olarak evlenmenin yokluğu sonucunu doğuran haller olarak kabul edilmektedir⁹⁹.

Evlenme sözleşmesinin kurulması için, tarafların yetkili evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunmaları ve karşılıklı birbirine uygun irade açıklamasında bulunmaları gerekir¹⁰⁰. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur (TMK m. 142). Türk hukukunda vekâletle evlenme yapılamaz (Evl. Yön. m. 27/f.3). Bu şart evlenmenin mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmasının sonucu olup, evlenmenin kurucu unsurudur. Bu nedenle, bazı hukuklarda uygulanan temsilci yolu ile evlenme Türk hukuku açısından yoklukla malul evlenmedir¹⁰¹. Tarafların evlenmeye yönelik iradelerini yetkili evlendirme memuru veya resmi makam önünde açıklamamaları nedeniyle, yoklukla sakat olan evlenme herhangi bir şekilde düzeltilemez, geçerli bir evliliğe dönüşmez, bundan dolayı yok olan bir evlenmenin nüfus siciline kaydedilmesi de sonucu değiştirmez¹⁰². Başka bir ifadeyle, taraflar aynı anda hazır olmadan yetkili evlendirme memuru önünde yapılan evlenmeler, evlenme nüfus siciline kaydedilse bile yok hükmünde olacaktır¹⁰³. Boşanma davası açılmış olması yoklukla malul evliliği geçerli hale getirmez¹⁰⁴.

Evlenme ancak Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği'nde belirlenen yetkili memur veya resmi makamların huzurunda yapıldığı takdirde geçerli olur¹⁰⁵. Örneğin, Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği'nde evlendirme

⁹⁸ Y.2.H.D. T. 3.5.2011, E.2011/4235, K. 2011/7649 tarihli kararı, "... evlendirmeye selahiyetli memur önünde irade beyanı geçerli bir evlenmenin asli ve kurucu unsurudur. Aktin kurucu unsurlarındaki noksanlık evlenmenin yokluğu sonucunu doğurur" şeklindedir. Benzer yönde, Yargıtay İBGKK, T. 14.06.1965, E. 1965/3, K. 1965/3; Yargıtay HGK, T. 29.09.1976, E.1975/2-1065, K.1976/2578; Yargıtay İBGKK, T. 14.06.1965, E. 1965/3, K. 1965/3; Yargıtay 2.H.D. T.13.01.2004, E.2013/16618, K.2004/183; Yargıtay 2.H.D. T.05.11.2009, E. 2009/17229, K.2009/18989 (www.kazanci.com).

⁹⁹ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 77-78; **Hatemi/ Kalkan Oğuztürk**, 33-41; **Akıntürk/Ateş Karaman**; 205-208; **Çelikel/Erdem**, s.232; **Velidedeoğlu**, s. 250; **Savaş**, s. 125.

¹⁰⁰ **Dural/Ögüz/Gümüş**, s.67; **W.K. Leong**, Formation of Marriage In England and Singapore by Contract: Void Marriage and Non-Marriage (s.256-280), International Journal of Law, Policy and the Family, 14 (2000), s.257 İngilizce metin aynen şu şekildedir: "*Non-marriage is only appropriate to identify the situation where there has not been the meeting of minds and thus no formation even of an inchoate marriage*".

¹⁰¹ **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 67-68.

¹⁰² **Dural/Ögüz/Gümüş**, s.78; nüfus siciline kayıtlı, evliliğin geçerliliğine etki etmediğine ilişkin bkz. dn. 152.

¹⁰³ **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 78.

¹⁰⁴ Yargıtay 2.H.D. T.30.03.2004, E. 2004/2975, K. 2004/4024 sayılı kararında, boşanma davasının açılmış olmasının yoklukla malul evliliği geçerli hale getirmeyeceğini kabul etmiştir (Karar için bkz. www.kazanci.com).

¹⁰⁵ **Akıntürk/Ateş Karaman** s.97, 103; **Velidedeoğlu**, s. 87,88; **Saymen/Elbir**, s.112; **Schwarz**, s.102; **Oğuzoğlu**, s.52; **Tekinay**, s. 101; **Feyzioğlu**, s. 95 **Köprülü/ Kaneti**, s.91; **Zevkliler/ Acabey/Gökyayla**, s. 704; **Oğuzman/ Dural**, s.89; **Hatemi/ Serozan**, s.89.

memurluğu yetkisi tanınmamış olan, bir yerin en yüksek mülki idare amirinin veya bir din görevlisinin huzurunda yapılan evlenmeler Türkiye’de yok hükmünde kabul edilir¹⁰⁶.

Yargıtay uzunca bir süre evlendirme memurunun kendi yetki alanı dışında yapılmış olan evlenmelerin yoklukla sakat evlenme sayılacağı içtihadını¹⁰⁷ korumuş, daha sonra eski görüşünden vazgeçmiş ve hiçbir resmi sıfatı ve evlendirme memuru niteliği bulunmayan kişiler (din adamı) önünde yapılan evlenmelerle, resmi evlendirme memuru olan fakat idari görev alanı dışında nikâh kıyan köy muhtarının yaptığı evlenmelerin geçersiz sayılmayacağını vurgulamıştır¹⁰⁸. Evlenme işlemi evlendirmeye yetkili memur önünde değil de bir başka resmi memur önünde yapılmışsa, bu makam ve kişiler resmi sığata sahip olsalar bile evlenme gerçekleşmez¹⁰⁹.

Bu nedenle, **evlendirme yetkisi olmayan resmi memur önünde yapılan evlendirmeler, yoklukla sakat olup, fiili birleşme olmaktan ileri gidemezler**¹¹⁰. Evlenecek kişiler, evlenme hususundaki iradelerini karşılıklı ya da **evlendirmeye yetkili olmayan bir makam önünde** açıklamış olsalar bile ortada hukuken bir evlenme yoktur¹¹¹. Erkek ve kadın evlendiklerini farz etseler bile, evlenme yok olduğu için, karı koca değildirler ve bu sebeple de aralarındaki ilişkiye evlenmeye ilişkin hükümler uygulanamaz¹¹². Yokluk müeyyidesinde evlenme hiç meydana

¹⁰⁶ Akıntürk/Ateş Karaman s. 97; Tekinalp/Uyanık, s. 172; Oğuzman/Barlas, s.188.

¹⁰⁷ 29.09.1976 tarih, E.1975/2-1065, K. 1976/2578 sayılı Hukuk Genel Kurulu kararında, evlendirme memurunun idari görev sınırının dışına çıkarak bir evlendirme işlemi yapması halinde, o yer evlendirme memurunun görevini gasp etmiş olacağı için yaptığı nikahın yok sayılacağı, yokluk ifade eden işlem ve sözleşmelerde **iyi niyete dayanılmayacağı** gibi, bunların herhangi bir suretle geçerlilikte kazanamayacağı kararı verilmiştir.

¹⁰⁸ Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.12.1985 tarih, E.1985/4, K. 1985/9 sayılı İçtihatları Birleştirme Kararında, yasaların öngördüğü şekil şartlarına uyularak yapılan evlenme akitlerinin, sadece köy sınırları dışında gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yok sayılmasının çelişkiye yol açacağı, görevli olmayan bir kimsenin alenen yaptığı evlenme akdi, tarafların iyi niyetinin korunması gerektiği düşüncesiyle geçerli sayılabildiğine göre, köy muhtarının **kendi idari görev alanı dışında** yaptığı evlenme akdinin de evleviyetle geçerli sayılması icap ettiği, köy muhtarı huzurunda yapılan evlenme akitlerinin, muhtarın görev alanı dışında yapılmış olsa bile “**evlenenlerin niyetlerine bakılmaksızın**” geçerli sayılacağına karar vermiştir. Belirtmek gerekir ki burada yetkisiz evlendirme memuru önünde yapılan evlendirmenin geçerli hale gelmesi değil, muhtarın yer bakımından yetkisini aşarak yaptığı evlenmenin yoklukla sakat olmayacağına kararı verilmiştir. Bu konuda ayrıca bkz. Savaş, s. 127 vd.

¹⁰⁹ Zevkliler/ Acabey/Gökyayla, s. 704.

¹¹⁰ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.76, 80.

¹¹¹ Akıntürk/Ateş Karaman s.97,103; Velidedeoğlu, s. 87,88; Saymen/Elbir, s.112; Schwarz, s.102; Oğuzoğlu, s.52; Tekinay, s. 101; Feyzioğlu, s. 95 Köprülü/ Kaneti, s.91; Zevkliler/ Acabey/Gökyayla, s. 704; Oğuzman/ Dural, s.89; Hatemi/ Serozan, s.89; El Gamal v Al Maktoum davasında İngiliz yargıç Bodey J’e göre, İngiliz kanunlarınca (Marriage Acts) evlenme olarak görünmeyen bir işlem, tarafların iradesi ile uygun bir evlilik haline gelmez. İngilizce metin aynen şöyledir: “.. *where a marriage in no way purports to comply with the Marriage Acts, the parties’ intentions cannot create a compliant marriage...*”bkz. **Chris Bevan**, The Role of intention in non-marriage cases post Hudson v Leigh (Case Commentary) (s.80-95), Child and Family law Quarterly, Vol 25, No. 1, 2013, s. 88 (www.heinonline.com).

¹¹² Dural/ Öğüz/ Gümüş, s. 76.

gelmemiş kabul edilir¹¹³. Yok olan bir evlenmede boşanma söz konusu olamaz¹¹⁴, açılmış bir boşanma davasında, evliliğin yokluğunu gören hâkim, bunu tespitle yetinir ve boşanmaya karar vermez¹¹⁵.

Yabancı bir mahkemede boşanma davası açılmış ve hatta boşanma kararı¹¹⁶ alınmış olması, Türkiye’de evliliğin yokluğu davası açılmasına hukuki yarar yokluğu nedeniyle engel olmayacağı gibi, Türkiye’de görülmekte olan boşanma davasında Türk mahkemesinin re’sen evliliğin yokluğuna karar vermesine de engel olmamalıdır. Nitekim, evliliğin bir ülkede geçerli kabul edilmesi, diğer bir ülkede geçerli kabul edilmesi anlamına gelmemektedir.

Yabancı bir devlet mahkemesinde boşanma davası daha evvel açıldığından Türkiye’de boşanma davası açılması taraflardan birinin Türk vatandaşı olması nedeniyle MÖHUK m. 41 hükmü uyarınca yabancı derdestlik nedeniyle engellenmiş olsa dahi, bu durum dava konusu farklı olan “evliliğin yokluğunun tespiti” davasının Türkiye’de açılmasına engel teşkil etmez¹¹⁷.

C. Yetki Yokluğu veya Yetki Aşımı ile Gerçekleştirilen Konsolosluk Evlenmelerinin Geçerliliği

Türk hukukunda evlenmenin geçersizlik hallerine ilişkin olarak yapılan tespitler çerçevesinde, konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkisini aşarak Türkiye’de gerçekleştirdiği evlenmelerin hangi tür geçersizlik yaptırımı ile karşılaşacağı ayrıca tespit edilmelidir.

¹¹³ Çelikel/Erdem, s. 232; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 77, **Comment on Cases**, California Law Review “ a decree of annulment not merely dissolves the marriage relation for the future but has the effect of determining that a marriage relation never did exist.” s. 40.

¹¹⁴ **Comment on Cases**, California Law Review, s. 40 “that in a action of annulment there is no status of marriage to be dealt with and therefore there is no res before the court for adjudication” .

¹¹⁵ Dural/Ögüz/Gümüş, s. 77. Yargıtay 2.H.D. T. 31.03.2003, E.2003/3387, K. 2003/4492 sayılı kararında, “...evliliğin yokluğunun tespitine karar verilmesi gerekirken boşanmaya karar verilmesini bozmayı gerektirmiştir” diyerek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur (Karar için bkz. www.kazanci.com).

Yine, Yargıtay 2.H.D. T.30.03.2004, E. 2004/2975, K. 2004/4024 sayılı kararında, boşanma davasının açılmış olmasının yoklukla malul evliliği geçerli hale getirmeyeceğini kabul etmiştir (Karar için bkz. www.kazanci.com) ayrıca bkz. dn. 160.

¹¹⁶ Yabancı mahkemeden alınan boşanma kararı kesinleşmiş olsa dahi, milletlerarası özel hukuk bakımından, her mahkeme kararı verildiği devletin sınırları içerisinde geçerli olacağından, verildiği devletin sınırları dışında, tanınıp tenfiz edilmedikçe, hiçbir ülkede geçerli değildir, başka bir ifadeyle, verildiği ülke sınırları dışında hüküm ve sonuçlarını doğurmaz. Bu da devletlerin egemenlik hakkının yargısal sisteme yansımalarıdır.

¹¹⁷ Milletlerarası Derdestlik itirazı hakkında bkz. Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 418 vd.; Çelikel/Erdem, s.605-610; Nomer, s. 457-460; Vahit Doğan, Milletlerarası Özel Hukuk, Gözden Geçirilmiş 3.Bası, 2015, s. 50-57. Türk hukukunda yabancı derdestlik hakkında geniş bilgi için bkz: Ziya Akıncı, Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik, Ankara, 2002, s.1 vd; Vahit Doğan, “Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması” , (Ergin Nomer’e Armağan), MHB, Yıl: 22, S.2-2002, s.121 vd. Nuray Eksiş, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2.Bası, İstanbul, 2000, s.192 vd.

Konsolosluk sözleşmelerinde, konsolosa gönderen devlet veya kabul eden devlet tarafından hiçbir şekilde evlendirme yetkisi verilmediği halde (Türkiye-Macaristan Konsolosluk Sözleşmesi) her nasılsa, konsolos tarafından evlendirme işleminin gerçekleştirildiği durumlarda, bu evliliğin yok hükmünde geçersiz olacağı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Şöyle ki, Yugoslavya ile Türkiye arasında konsolosluk sözleşmesi akdedilmeden önceki dönemde, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 21.09.1946 tarihli ve E.6837-K.1946/3705 sayılı kararı ile Yugoslavya'nın Türkiye Konsolosluğu'nda akdedilen evlenmenin, o tarihte Türkiye ile Yugoslavya arasında konsoloslara böyle bir yetki tanıyan milletlerarası sözleşme hükmünün bulunmaması sebebiyle (ayrıca o tarihte konsoloslara kendi vatandaşlarını evlendirme yetkisi tanıyan 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği de yürürlükte olmadığından), evliliğin “yok” hükmünde olduğuna ve evlenme akdi var olmadığından boşanma davasının bakılma kabiliyetinin de bulunmadığına karar vermiştir¹¹⁸. Nitekim, yukarıda da belirttiğimiz üzere, Türkiye’de evlenme ancak Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Evlendirme Yönetmeliği ve Türkiye ile diğer devletler arasında akdedilen iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri ile belirlenen yetkili memur veya resmi makamların önünde yapıldığı takdirde geçerli olur¹¹⁹. Bunların dışında, diğer memur ya da resmi bir makamın huzurunda yapılan evlenmeler hukuken yok hükmündedir¹²⁰.

Konsolosa gönderen devlet veya kabul eden devlet tarafından hiçbir şekilde evlendirme yetkisi verilmemesi halinde olduğu gibi, evlendirme yetkisinin evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı olarak verildiği durumlarda da, konsolosların kendilerine sınırlı olarak verilen yetkiyi aşarak Türkiye’de yaptığı evliliklerin de geçersiz olduğu milletlerarası özel hukuk doktrininde baskın görüş olarak kabul edilmektedir¹²¹. Doktrinde bir görüş ise, kamu düzeni gerekçesiyle bu evliliklerin geçerli olması gerektiğini ifade etmektedir¹²².

Doktrinde konsolosların “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” kendilerine sınırlı olarak verilen yetkiyi aşarak yaptıkları konsolosluk evlenmelerinin geçersiz olduğuna ilişkin baskın görüş, bu evlenmelerin yoklukla malul olduğunu ifade etmekle birlikte¹²³, mutlak

¹¹⁸ Tekinalp/Uyanık, s. 147, dn. 46. Karar için bkz. Osman Fazıl Berki/Hilmi Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı ile ilgili Yargıtay Kararlarının Tahlili ve İzahları*, Ankara, 1963, s. 54.

¹¹⁹ Akıntürk/Ateş Karaman s.97,103 Velidedeoğlu, s. 87, 88; Saymen/Elbir, s.112; Schwarz, s.102; Oğuzoğlu, s.52; Tekinay, s. 101; Feyzioğlu, s. 95 Köprülü/ Kaneti, s.91; Zevkliler/ Acabey/Gökyayla, s. 704; Oğuzman/Dural, s.89; Hatemi/ Serozan, s.89.

¹²⁰ Akıntürk/Ateş Karaman s.97; Çelikel/Erdem, s. 232; Tekinalp/Uyanık s. 172; Şanlı, s. 126 ve dn.59.

¹²¹ Sayman, s. 174, 184,185; Çelikel/Erdem, s. 237; Akıncı/Demir Gökyayla, s.22; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 126 ve dn.59; Aybay, s. 229; Ersen, s.99; Doğan, s.289.

¹²² Nomer, 22.Bası, s. 253.

¹²³ Çelikel/Erdem, s. 237; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 22; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 126 ve dn.59.

butlanla batıl olduğunu ileri süren bir görüş de mevcuttur¹²⁴. Yargıtay kararları incelendiğinde, Türkiye’de “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle kendilerine verilen sınırlı yetkiyi aşarak” Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmelerinin geçerliliğine ilişkin bir karara rastlanmıştır, ancak kararda bu durumun geçersizliğine ilişkin bir inceleme yapılmadığı, kararın usulden bozularak, tekrar incelenmek üzere ilk derece mahkemesine gönderildiği anlaşılmaktadır¹²⁵.

Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, bir evliliğin yoklukla malul olması ile mutlak butlan nedeniyle geçersiz olması arasında doğurduğu sonuçlar itibariyle önemli farklılıklar bulunduğundan, konsolosların “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” kendisine sınırlı olarak verilen yetkiyi aşarak Türkiye’de yaptıkları evliliklerin Türk hukukunda hangi tür geçersizlik yaptırımı ile karşılaşacağına belirlenmesi önem taşımaktadır.

Türkiye’de konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve sınırları, Evlendirme Yönetmeliğinin 12. madde ve Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinin ilgili madde hükümlerince kesin sınırlarla belirlenmiştir. Yukarıda da detaylı olarak incelendiği üzere, Türkiye ile İtalya arasındaki Konsolosluk sözleşmesi hariç, Türkiye ile diğer devletler arasında yapılan ve konsoloslara “evlendirme yetkisi veren” konsolosluk sözleşmelerinin diğer hepsinde¹²⁶, Evlendirme Yönetmeliği 12. maddesindeki genel hükmün benimsendiği ve konsoloslara Türkiye’de sadece her ikisi de kendi vatandaşı olan kişileri evlendirme yetkisi tanındığı görülmektedir. Türkiye ile İtalya arasındaki Konsolosluk Sözleşmesi hariç, konsolosların Türkiye’de her ikisi de kendi vatandaşı olan kişiler dışında evlendirme yetkisi

¹²⁴ Aybay, s.229.

¹²⁵ Yargıtay 2.H.D. E.2015/21374 K. 2016/3634 ve 29.02.2016 tarihli kararına konu evlenmenin yokluğunun tespiti davasında, “Davacı vekili, Türkiye’de farklı uyruklu iki yabancının ancak Türk evlendirme memuru önünde evlenebileceklerini, bu sebeple konsoloslukta yapılan evlenmenin yetkili memur önünde yapılmadığını, ayrıca konsoloslukta yapılan evlenme sırasında tarafların aynı anda hazır olmadığını ileri sürerek ... Cumhuriyet Başkonsolosluğunda yapılan evliliğin yokluğunun tespitini talep etmiş, mahkemece davacı ve davalının müşterek hayatı uzun yıllar sürdürdükleri ve bu uzun süreç içerisinde üç müşterek çocuk dünyaya getirdikleri, ayrıca davacının kendi ülkesinde bu evliliğe dayanarak boşanma davası açması karşısında artık bu evliliğin şekil şartlarına uymadığını ileri sürerek yok hükmünde olduğunun tespitini istemenin Türk Medeni Kanununun 2. maddesi uyarınca mümkün olmayacağı gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmiştir. Hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir. Dosya içeriği ve toplanan delillerden onaylanan nikah belgesinin dosyada mevcut suretinde konsolosluk mührünün bulunmasına rağmen ... Cumhuriyeti Başkonsolosluğu’nun cevabi yazısında arşivlerinde evlilik belgesine dair herhangi bir kayda veya dosyaya rastlanılmadığının belirtildiği ve ... Cumhuriyeti Adalet Bakanlığında yapılan araştırmada da yine evlilik belgesi ile ilgili hiçbir belgenin bakanlık sistemine işlenmediği cevabının alındığı bildirilmiştir. Mahkemece anılan nikah belgesinin düzenlenip düzenlenmediği tereddüde yer bırakmayacak şekilde açıklığa kavuşturulmadan ve yine tarafların evlilik işleminin nüfusta tesciline dayanarak belgeler getirilmeden eksik araştırma ve incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir ve Yargıtay 2.H.D bu sebeplerle temyiz kararı bozma kararı vermiş ve diğer temyiz sebeplerini incelemeye gerek görmemiştir”(http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2015/21374.htm&kw=konsolosluk+evlenme+yokluk#fm) (Erişim Tarihi: 04.12.2017).

¹²⁶ Konsolosluk sözleşmeleri için bkz. dn. 54.

bulunmamaktadır. Her nasılsa Türkiye’de bir konsoloslukta aynı devlet vatandaşı olmayan kişiler arasında evlenme işlemi yapılmışsa, kabul eden devletin hukuku olarak Türk hukukuna göre bu evlenme işlemi geçersiz olacaktır¹²⁷. Böyle bir durumda, konsolosu kabul eden devlet olarak Türkiye, gönderen devlete, diplomatik yoldan konuyla ilgili uyarıda bulunabilir¹²⁸.

Doktrinde Sayman, Viyana Sözleşmesinin genel düzenleme niteliğinde iken, iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinin özel düzenleme niteliğinde olduğunu ve bu nedenle iki taraflı konsolosluk sözleşmelerine aykırı bir şekilde akdedilen evlenmelerin geçersiz olduğunu açıkça belirtmekte, fakat bu durumda hangi tür geçersizliğin söz konusu olacağı tespitinde bulunmamaktadır¹²⁹.

Doktrinde, Tekinalp/Uyanık da, Türkiye’de yabancı konsoloslar nezdinde yapılan evlenmelerin ancak kendi devletinin yetki vermiş olması ve kendi devletinin vatandaşı olan kişileri evlendirmesi halinde geçerli olacağını ifade etmiştir¹³⁰.

Doktrinde Aybay, Türk Medeni Kanunu’nun 155. maddesi¹³¹ ve Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 57. maddesi¹³² uyarınca, Cumhuriyet Savcılığı’na bildirilen böyle bir evlilik hakkında, evliliğin mutlak butlanına hükmedilmesi istemiyle dava açılması gerektiğini belirtmektedir¹³³. Ancak, yukarıda detaylı olarak incelendiği üzere, Türk hukukunda mutlak butlan ve nisbî butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmış olduğundan ve bu haller dışında bir sebeple evliliğin butlanı davası

¹²⁷ Sayman, s. 184-185.

¹²⁸ Ersen, s. 99; **Gizem Ersen Perçin**, *Evlenme Hakkının Yabancılar Tarafından Kullanılmasında İstisnai Bir Yöntem- Konsolosluk Evlenmeleri*, Rona Aybay’a Armağan Legal Hukuk Dergisi Özel Sayı 2014, Cilt 1, s. 912, dn.33.

¹²⁹ Sayman, s. 184-185.

¹³⁰ Tekinalp/Uyanık bu görüşünü aynen, “*mevzuat gözönünde tutulduğunda Türkiye’de yabancı konsoloslar kendi devleti yetki vermişse, iki kendi devlet vatandaşını evlendirebilmektedir (Evl. Yön. m. 12(2)). Ancak bu şekilde yapılan evlilik Türkiye’de geçerli olur*” şeklinde ifade etmiştir (**Tekinalp/Uyanık**, s. 147).

¹³¹ TMK 155’e göre “*evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez*”.

¹³² Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (R.G. T. 23 Kasım 2006 – S. 26355) “*Cumhuriyet savcılığına bildirilecek evlenmeler*” başlıklı 57. maddesine göre, “*(1) Nüfus müdürlüğüne gönderilen evlenme bildirimleri üzerinde yapılan ilk inceleme sonucunda; evlenmenin kanunen yetkili kılınmış memurlarca yapılmadığının anlaşılması, aile kütük kayıtlarına göre karı veya kocadan birinin başkasıyla evli olduğunun tespit edilmesi, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması ya da evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması veya karı ve koca arasında Türk Medeni Kanununun 129 uncu maddesinde belirtildiği şekilde evlenmeye mani derecede kan ya da kayın hısımlığının bulunması hallerinde evlenme aile kütüğüne işlenir ve durum tescil işlemini yapan nüfus müdürlüğüince Cumhuriyet savcılığına bildirilir*”.

Aybay’ın bu görüşünü oluştururken, Cumhuriyet savcılarının evlilik butlan davası açması hakkında TMK m.146 hükmüne dayandığı tespit edilmektedir. TMK m.146- “*(1) Mutlak butlan davası, Cumhuriyet Savcısı tarafından re’sen açılır. (2) Bu dava, ilgili olan herkes tarafından açılabilir*”.

¹³³ Aybay, s. 229, dn. 456.

açılmayacağı¹³⁴ kabul edildiğinden, bu durumda mutlak butlan davası açılmayacağı kanaatindeyiz. Kaldı ki, “evlenmenin kanunun yetkili kıldığı makam önünde gerçekleşmesi” evliliğin kurucu şekil şartlarından biri olup, bu şarta uyulmamasının yaptırımı da “yokluk”tur¹³⁵. Bu nedenle, kanaatimizce, bu görüşü savunmak mümkün görünmemektedir. Milletlerarası özel hukuk doktrininde de, yukarıda belirtildiği üzere, Türkiye’de konsolosların “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” kendilerine sınırlı olarak verilen yetkiyi aşarak gerçekleştirdikleri evlenme işlemlerinin, yetki aşımı nedeniyle “yok”¹³⁶ hükmünde olduğu yönünde doktrinde baskın bir görüş bulunmaktadır.

Doktrinde Nomer, *“Türk konsolosunun, bulunduğu devletin de tanınması şartıyla, yapmış olduğu evlendirmeler hem Türk hukukuna hem de bulunduğu devletin hukukuna göre geçerli evliliklerdir. ... Yurtdışındaki kendi konsoloslarına sadece Türk vatandaşları arasındaki evlilikleri yapabilme yetkisini vermiş olan Türk hukuku, Türkiye’deki yabancı temsilcilikler için de sadece kendi vatandaşları arasındaki evlilikleri yapma yetkisi tanımıştır. Bu sebeple, Türkiye’de bulunan yabancı konsoloslar ancak kendi vatandaşları arasındaki evlilikleri yapabilirler. Kendi vatandaşları ile bir diğer devlet vatandaşı arasındaki bir evliliği yaptıkları takdirde, bu evlilik kendi hukuklarına göre geçerli sayılsa bile, Türk hukuku bakımından yok kabul edilir”* şeklinde görüşünü açıklamış¹³⁷ fakat daha sonra görüş değiştirerek, bu halde, milletlerarası hukuk alanında total bir evlilik¹³⁸ söz konusu olacağını, ancak milletlerarası hukuk alanında geçerliliği olan ve varlığı devam eden total bir evliliğin, şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle yok veya hükümsüz veya geçersiz sayılmayacağını, aileyi toplumun temel unsuru kabul eden onu devlet düzeninin özel koruması altına alan anayasa hükmü de dikkate alınırca varlığı milletlerarası hukuk alanında devam eden bir evliliği yok saymanın kabul edilebilir bir anlayış olamayacağını ifade etmiştir¹³⁹.

Doktrinde, Çelikel/Erdem, evlenmeye yetkili memur ve resmi makamların Evlendirme Yönetmeliği’nde belirlendiğini¹⁴⁰, evlenmenin ancak Evlendirme Yönetmeliği’nde belirlenen yetkili resmi makamların önünde yapıldığı takdirde geçerli olacağını, bunların dışında, diğer

¹³⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, 80, 85; Akıntürk/Ateş Karaman, s. 210, 215.

¹³⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.70, 80, 85; Oğuzman/Barlas, s. 219; Akıntürk/Ateş Karaman, s. 95-97, 103, 210, 215; Velidedeoğlu, s. 87, 88; Saymen/Elbir, s.112; Schwarz, s.102; Oğuzoğlu, s.52; Tekinay, s. 101; Feyzioğlu, s. 95; Köprülü/ Kaneti, s.91; Zevkliler/ Acabey/Gökyayla, s. 704; Oğuzman/ Dural, s.89; Hatemi/ Serozan, s.89.

¹³⁶ Çelikel/Erdem, s. 237; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 22; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 126 ve dn.59.

¹³⁷ Nomer, 21.Bası, s. 250.

¹³⁸ Doktrinde, eşlerden birinin vatandaşı olduğu devlet hukukuna göre geçerli, diğer eşin devlet hukukuna göre geçersiz olan evlilikler total evlilik olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Doğan, s. 292.

¹³⁹ Nomer, 22.Bası, s. 253.

¹⁴⁰ Çelikel/Erdem, s.237.

memur ya da resmi bir makamın huzurunda yapılan evlenmelerin hukuken yok hükmünde olacağını, Türkiye’de yapılan konsolosluk evlenmelerinin geçerli olabilmesi bakımından ise, evlenecek kişilerin konsolosluğun bağlı olduğu devlet vatandaşı olmasının şart olduğunu belirtmiştir¹⁴¹.

Doktrinde, Akıncı/Demir Gökyayla, bu konudaki görüşünü, “*Türkiye’de bulunan yabancı konsoloslukların evlendirme yetkileri de sınırlı olarak tanınmıştır (Evlendirme Yönetmeliği m.12) Türkiye’deki yabancı konsolosluklar, sadece kendi vatandaşı olan kişileri evlendirebilir. Yine kendi devletlerinin bu evlendirme yetkisini de tanımış olması gerekir. Yabancı konsoloslukların, kendi vatandaşı olmayan kişileri evlendirmeleri halinde, bu evlilik Türk hukuku bakımından yok hükmündedir*”¹⁴² şeklinde ifade etmiştir.

Doktrinde Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe’ye göre de, “*Evlendirme Yönetmeliğinin 12 maddesi uyarınca, aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı, kendi milli kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenebilir. Sayılan koşullara uyulmaksızın gerçekleştirilen bir konsolosluk evlenmesi Türk hukuku bakımından geçersizdir. Bu itibarla, evlenen kişilerin her ikisi de Türk vatandaşı değilse veya evlendirme işlemi yapan Türk konsolosluğunun bulunduğu devlet, Türk Konsolosluğunun bu yetkisini tanımıyor ise yahut Türkiye’de bulunan yabancı konsolosluk kendi vatandaşı olmayan kişileri evlendirmiş ise Türk hukuku bakımından şaklen geçerli bir evlilikten söz edilemez. Bu tür evlilikler Türk hukuku bakımından yok hükmündedir*¹⁴³. Mesela İstanbul’da Azerbaycan Başkonsolosu, kendi vatandaşı erkek ile Gürcistan vatandaşı kadını evlendirmiştir. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki 1993 tarihli Konsolosluk Anlaşması’nın 37/1-b maddesine göre, Azerbaycan Konsolosları Türkiye’de sadece kendi vatandaşlarını evlendirebilir. Buna göre, Azerbaycan Başkonsolosunun yetkisini aşarak gerçekleştirdiği evlilik yok hükmündedir. Bu gibi durumlarda Türk mahkemelerinde boşanma davası açılmaz sadece “evlenmenin yokluğunun tespiti davası” açılabilir”¹⁴⁴.

Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe’nin verdiği örnekten hareket ederek, konsolosluğun evlenecek kişilerin vatandaşlığı itibariyle yetkisiz olmasına rağmen yaptığı evlenmenin geçerliliği incelenecek olursa aşağıdaki hukuki tespitlerin yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

¹⁴¹ Çelikel/Erdem, s. 237. Çelikel/Erdem bu görüşünü aynen, “*Konsolosluk evlenmelerinin geçerli olabilmesi için aranan şart, evlenecek kişilerin konsolosun bağlı olduğu devlet vatandaşı olmasıdır*” şeklinde ifade etmiştir.

¹⁴² Akıncı/ Demir Gökyayla, s. 22.

¹⁴³ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 126.

¹⁴⁴ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 126, dn.59.

Yukarıda da belirtildiği üzere, konsolosluk evlenmesi merasimi, konsolosluğun mensup olduğu devletin hukukunun aradığı şekle ilişkin kurallara uyularak yapılmalıdır¹⁴⁵, fakat Türkiye’de konsolosluğun evlendirme yetkisinin var olup olmadığı ve sınırları konusunda ya Evlendirme Yönetmeliğinin 12. madde hükmü ve Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmesinin ilgili hükmü doğrudan uygulanan kural olarak uygulanmalı (MÖhuk m. 6) ya da Türkiye’de konsolosluğun evlendirme yetkisinin var olup olmadığı ve sınırları konusunda uygulanacak hukuk olarak, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirme esası kabul edildiğinden, konsolosluğun mensup olduğu devletin hukuku değil, “kabul eden devletin hukuku” olarak kabul edilmelidir. Her iki durumda da Türkiye’de konsolosların evlendirme yetkisinin var olup olmadığı ve sınırları konusunda uygulanacak hukuk Türk hukuku olacaktır.

Bu durumda, Türkiye’de yabancı konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve yetki yokluğu veya yetki aşımına rağmen gerçekleştirdikleri evlenme işlemlerinin hukuki geçerliliği konusunda uygulanacak mevzuat, Viyana Konsolosluk Sözleşmesi, Türkiye-Azerbaycan arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmesi¹⁴⁶, Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Türk Evlendirme Yönetmeliği’nin ilgili hükümleridir.

Türkiye-Azerbaycan arasındaki Konsolosluk Sözleşmesi, Anayasa m. 90/f.5 hükmü uyarınca usulüne uygun olarak onaylanmış bir milletlerarası sözleşme olarak, Türk hukukunun bir parçası olup, “kanun” hükmündedir ve Viyana Sözleşmesi’ne nazaran özel nitelikte (*lex specialis*) bir düzenleme olup, öncelikli olarak uygulanmalıdır.

Viyana Sözleşmesi’nin 5/f madde hükmünde, gönderilen devlet konsoloslarının (Azerbaycan) kendi vatandaşı ile kabul eden devlet dışında yabancı bir devlet vatandaşı arasındaki evlenmeyi gerçekleştirmesi, kabul eden devletin bu konuda “sınırlayıcı” bir hüküm öngörmemesine bağlı kılınmıştır. Viyana Sözleşmesi’nin uygulanması açısından en önemli husus da budur. Kabul eden devletin mevzuatı (Türk Hukuku), konsoloslara (Azerbaycan) kendi vatandaşları ile başka bir devletin vatandaşı arasındaki evliliği yapmasına izin vermiş olmalıdır. Halbuki, Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesinin 2. fıkra hükmü ve Türkiye-Azerbaycan arasındaki Konsolosluk Sözleşmesi’nin 37/1/b maddesi

¹⁴⁵ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 126; Sayman, s. 178; Çelikel/Erdem, s. 237.

¹⁴⁶ 3902 sayılı ve 15.04.1993 tarihli Onay Kanunu için bkz. RG.21.4.1993-S.21559.

hükmü¹⁴⁷, Azerbaycan konsolosunun Türkiye’deki evlendirme yetkisini “kendi vatandaşları arasındaki evlilikler” ile sınırlandırmıştır.

Evlendirme Yönetmeliği’nin madde 12/f.2 hükmü ve bu hükme paralel düzenleme getiren, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki Konsolosluk Sözleşmesi’nin 37/1/b maddesine göre, konsolosluk memuru “*müstakbel evlilerin her ikisinin de gönderen devletin (Azerbaycan) vatandaşı olmaları halinde, nikâh kıymakla yetkilidir*”. Bu maddenin mefhumu muhalifinden, Azerbaycan konsolosunun Azerbaycan vatandaşı olmayan iki kişiyi veya kendi vatandaşı ile üçüncü bir devlet vatandaşını evlendirme yetkisi olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. O halde, örnek olayda belirtildiği gibi, biri Azerbaycan diğeri Gürcistan vatandaşı iki kişi, Türkiye’de Türk evlendirme memuru dışında bir makam önünde evlenemez (Evlendirme Yönetmeliği m.12/f.1/c.1 ve m.12/f.2, Evl.Yön. m.7/c.2, NHK m.22/c.son)¹⁴⁸. Evlenirlerse, evlenme tarihinde farklı vatandaşlıkta olan bu kişiler, Türk hukukuna göre kanunun belirlediği yetkili makamlar önünde evlenme akdini gerçekleştirmemiş kabul edilirler.

“Evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle” yetki sınırlarını aşarak konsolosluğun evlenme işlemini yapması durumunda bu evliliğin hukuki akıbetinin ne olacağı Viyana Konsolosluk Sözleşmesi ve Türkiye-Azerbaycan arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmesinde düzenlenmemiştir. Bu nedenle, “iki taraflı konsolosluk sözleşmesine, Türk Medeni Kanunu’na, TMK 144. maddesi atfıyla Evlenme Yönetmeliği’ne ve Nüfus Hizmetleri Kanunu’na göre yetkili resmi makam” önünde gerçekleşmeyen evlenme işlemlerinin geçerli olup olmadığı Türk hukukuna göre değerlendirilmelidir.

Türk hukukunda, evlenme ancak Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği ve Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinde belirlenen yetkili memur veya resmi makamların önünde yapıldığı takdirde geçerli olacağından, biri Azerbaycan diğeri Gürcistan vatandaşının Azerbaycan Konsolosluğu’nda yaptığı evlenme, kanaatimizce de, kabul eden devletin hukuku olarak Türk hukukuna göre yetkili makam önünde yapılmadığından geçersizdir ve “yok” hükmündedir. Nitekim, yukarıda da belirttiğimiz üzere, Türk hukukunda, Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Evlendirme Yönetmeliği ve Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı konsolosluk sözleşmelerinin emredici nitelikteki ilgili

¹⁴⁷ Sözleşmenin “Şahsi Hallere İlişkin Görevler” başlıklı 37/1/b maddesi şu şekildedir: “*Kabul eden devletin (Türkiye) mevzuatının izin verdiği ölçüde, konsolosluk memuru aşağıdaki hususlarda yetkilidir; (a)...(b) ... (c) Müstakbel evlilerin her ikisinin de Gönderen Devletin (Azerbaycan) vatandaşı olmaları halinde, nikâh kıymak ve ilgili belgeleri düzenlemek. Kabul eden devletin mevzuatının gerektirmesi halinde konsolosluk kabul eden devletin yetkili makamlarına kıyılan nikâhlar hakkında bilgi verecektir*”.

¹⁴⁸ Sayman, s. 184,185; Ersen, s. 98,99.

hükümleri ile belirlenen “yetkili memur veya resmi makamların dışında diğer memur ya da resmi bir makamın huzurunda yapılan evlenmelerin, evlenme töreninin kurucu şartlarına uyulmamış olması nedeniyle, hukuken yok hükmünde olduğu kabul edilmektedir¹⁴⁹”.

Yukarıda detaylı olarak incelendiği üzere, Türk hukukunda mutlak butlan ve nisbî butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmış, kanunda yokluk hallerine yer verilmemiştir fakat “evlenmenin kanunun yetkili kıldığı makam önünde gerçekleşmesi” Türk medeni hukuk doktrininde ve Yargıtay kararlarında, evliliğin kurucu şekil şartlarından biri olarak kabul edilmiş ve bu şarta uyulmaması da “yokluk” yaptırımına bağlanmıştır. Sonuç olarak, kanaatimizce, Türkiye’de yapılan konsolosluk evlenmeleri bakımından da yetki yokluğu veya “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetki” tanındığı hallerde yetki aşımı ile yapılan evlenme işlemleri de, resmi yetkili evlendirme memuru huzurunda yapılmadığından yok hükmünde kabul edilmelidir¹⁵⁰. Yok olan evlenme, baştan itibaren hukuk alanında yer almadığı için kendiliğinden hükümsüzdür. Yetkili resmi makam önünde gerçekleştirilmediğinden yoklukla sakat olan bu evlenme, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin herhangi bir şekilde de düzeltilemez¹⁵¹. Yok olan evlenmenin nüfus siciline kaydedilmesi de sonucu değiştirmez¹⁵². Bir evliliğin nüfusa işlenmiş olması, onun hukuken varlığının, şekil, ehliyet ve maddi şartlar (evlenme engelleri) bakımından geçerliliğinin ispatı olamaz. Yok olan evlenmenin nüfus siciline kaydedilmesi evliliğin yoklukla tespitini engellemez¹⁵³. Cumhuriyet Savcısı¹⁵⁴ dahil, her ilgili, yanlış kaydın düzeltilmesi amacıyla ve yokluğun tespiti için her zaman tespit davası açabilir¹⁵⁵.

¹⁴⁹ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.70; **Oğuzman/Barlas**, s. 219; **Akıntürk/Ateş Karaman**, s. 96, 97, 103; **Velidedeoğlu**, s. 87,88; **Saymen/Elbir**, s.112; **Schwarz**, s.102; **Oğuzoğlu**, s.52; **Tekinay**, s. 101; **Feyzioğlu**, s. 95; **Köprülü/ Kaneti**, s.91; **Zevkililer/ Acabey/Gökyayla**, s. 704; **Oğuzman/ Dural**, s.89; **Hatemi/ Serozan**, s.89; **Çelikel/Erdem**, s. 232.

¹⁵⁰ İngiliz Yüksek Mahkemesinin (The High Court of Justice, Family Division) 15 Mart 2012 tarih ve FD 11F00696, (2012)EWHC 1748 (Fam) nolu *Dukali v. Lamrani* davasında, iki İngiliz Vatandaşı (çifte vatandaş), Londra’da (İngiltere) Fas Konsolosluğunda fakat Fas Udul-Adoul’u (imamlık vasfı bulunmayan noter) önünde evlenmişlerdir (par.7). İngiltere’de gerçekleştirilen evliliklerde İngiliz hukuku uygulanır. Evliliğin İngiltere’de geçerli olabilmesi için, İngiliz yetkili makamları veya Fas Büyükelçilik veya Konsolosluklarında diplomatik veya konsüler temsilci önünde gerçekleştirilmesi gerekir (par.18). Evlilik Fas’ta geçerli bir evlilik olmasına ve Fas’ta boşanma kararı alınmış olmasına karşın, İngiltere’de açılan davada, evliliğin İngiliz hukuku bakımından yok (non-marriage) veya geçersiz (void) olup olmadığı tartışılmış, mahkeme, iddia eden eşin yasada öngörülen şekilde bir evliliğin varlığını ortaya koyamaması (evliliğin yokluğu) nedeniyle, eşin, boşanmanın mali sonuçlarına hak kazanamayacağına hükmetmiştir. Karar için bkz. <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed98292>. Ayrıca bu konuda bkz. **Bevan**, s. 87-89.

¹⁵¹ **Dural/Ögüz/Gümüş** s. 78, kn. 419.

¹⁵² İngiltere ve Singapur’da da evliliğin kamu kayıtlarına geçirilmesi evliliğin geçerlilik şartlarından değildir ve kayıt geçersiz evliliği geçerli hale getirmez. Bkz. **Leong**, s.258 İngilizce metin aynen şöyledir: “*In both countries, after the solemnization is complete, it is registered for public record but this has no effect on validity*”.

¹⁵³ **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 78, kn. 419.

¹⁵⁴ NHK m.36, 40, 57.

¹⁵⁵ **Dural/Ögüz/Gümüş** s. 78, kn. 419; **Oğuzman/Barlas**, s. 189.

III. Evliliğin Yokluğunun Tespitinde İyiniyetin Rolü

Yokluk hali, mutlak butlan ve nisbî butlan geçersizliğinden farklı olarak, mahkeme kararına ihtiyaç duymadan kendiliğinden hüküm doğurur¹⁵⁶. Ayrıca bir dava açılmasına gerek yoktur. Ancak, evlenmenin yokluğu ihtilafli ise, yokluğun tespiti için her zaman¹⁵⁷ bir tespit davası açılabilir. Karar sadece yokluğu tespit eder, evlenme karar anından itibaren değil, baştan itibaren geçersizdir¹⁵⁸.

Türk mahkemeleri de, görülmekte olan boşanma davası sırasında, hüküm kesinleşmeden önce, yargılamanın her aşamasında, re'sen¹⁵⁹ veya taraflardan birinin talebi üzerine, evlenmenin yokluğuna karar verebilir. Nitekim boşanma davasının dinlenmesinin ya da boşanma hakkında hüküm kurulabilmesinin ön şartı, öncelikle Türk hukukuna göre geçerli bir evlenme ilişkisinin bulunmasıdır¹⁶⁰. Boşanma davasının açılmış olması yoklukla malul evliliği geçerli hale getirmez¹⁶¹.

Çalışma konumuzla ilgili olarak evlenmenin Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memuru önünde yapılmamış olmasının yokluk hallerinden biri olduğu tespit edilmiş; Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmeleri bakımından da yetki yokluğu veya “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetki” tanındığı hallerde yetki aşımı ile yapılan evlenme işlemlerinin de, yine Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memuru huzurunda yapılmamış olması nedeniyle, yok hükmünde kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Türk hukukunda, yok hükmünde olan evlenme, baştan itibaren geçersiz olduğundan, bu sonuç, gerek eşler gerekse çocuklar bakımından evlenmeye bağlı hukuki

¹⁵⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s.70.

¹⁵⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 78, kn. 419.

¹⁵⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 77, kn. 418.

¹⁵⁹ Oğuzman/Barlas, s. 189.

¹⁶⁰ Yargıtay 2.H.D.’nin 2009/19952-K.2010/2037 sayılı ve 8.2.2010 tarihli kararına konu olan boşanma davasında, **Afgan uyruklu eşlerin evli olduklarına dair dosyada bir belge bulunmadığı için, yerel mahkemece 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında tutulan yabancılar kütüğünde evli olarak kayıtlı olup olmadıkları araştırılmaksızın, yabancılar kütüğünde kayıtları yoksa, Afganistan’ın Türkiye Büyükelçiliği’nden Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla sorulmaksızın boşanmaya hükmedilmesi bozma sebebi yapılmıştır** (Bkz. **Nuray Ekşi**, s.6 vd.; **Cemal Şanlı/Emre Esen/ İnci Ataman Figanmeşe**, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul , 2013, s. 125, dn. 68).

Yargıtay 2.H.D. E.2015/21374 K. 2016/3634 ve 29.02.2016 tarihli kararına konu evlenmenin yokluğunun tespiti davasında da öncelikle tarafların evli olduklarına ilişkin tescile dayanak belge dosyaya getirilmeden dava hakkında karar verilmesi doğru olmadığından Yargıtay bozma yönünde karar vermiştir. Bu karar için bkz. dn. 125.

Yargıtay 2.H.D. T. 31.03.2003, E.2003/3387, K. 2003/4492 sayılı kararında, “...evliliğin yokluğunun tespitine karar verilmesi gerekirken boşanmaya karar verilmesini bozmayı gerektirmiştir” diyerek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. (Karar için bkz. www.kazanci.com)

¹⁶¹ Yargıtay 2.H.D. T.30.03.2004, E. 2004/2975, K. 2004/4024 sayılı kararında, boşanma davasının açılmış olmasının yoklukla malul evliliği geçerli hale getirmeyeceğini kabul etmiştir (Karar için bkz. www.kazanci.com)

sonuçları ortadan kaldıracacağı gibi, boşanmaya bağlı mali ve kişisel sonuçların talep edilmesini de imkânsız kılacak, taraf veya ilgililerin kişisel ve mali menfaatlerinin kaybolmasına sebebiyet verecektir¹⁶².

Türk hukukuna göre yetkili olmayan makamlar önünde yapılan evlenme işlemlerinin veya Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memurlarının- yabancı konsoloslar dahil- “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı olan evlendirme yetkilerini aşarak” yaptığı evlenme işlemlerinin yokluğunun tespitinde, taraf ve ilgililerin menfaatlerinin korunması amacıyla, evlenen kişilerin ya da evlenenlerden birinin iyi niyetli olmasının evliliğin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği konusu bu noktada incelenmelidir.

Evliliğin yokluğunun tespitinde iyi niyetin rolüne ilişkin 29.09.1976 tarih, E.1975/2-1065, K. 1976/2578 sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memurunun idari görev sınırının dışına çıkarak bir evlendirme işlemi yapması halinde, o yer evlendirme memurunun görevini gasp etmiş olacağı için yaptığı nikâhın yok sayılacağı, yokluk ifade eden işlem ve sözleşmelerde **iyi niyete dayanılmayacağı** gibi, bunların herhangi bir suretle geçerlilik kazanamayacağı sonucuna varılmıştır.

Buna karşın, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.12.1985 tarih, E.1985/4, K. 1985/9 sayılı İçtihatları Birleştirme Kararında, yasaların öngördüğü şekil şartlarına uyularak yapılan evlenme akitlerinin, sadece köy sınırları dışında gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yok sayılmasının çelişkiye sebebiyet vereceği, köy muhtarının **kendi idari görev alanı dışında** yaptığı evlenme işleminin geçerli sayılması gerektiği, muhtarın görev alanı dışında yapılmış olsa bile, köy muhtarı huzurunda yapılan evlenme işlemlerinin, “**evlenenlerin niyetlerine bakılmaksızın**” geçerli sayılacağı kararını vermiştir. Bu karar ile Yargıtay, kanaatimizce, evlenmenin yetkili makamlar önünde yapılmamasını asli kurucu unsurlarda eksiklik olarak kabul etmesine karşın, yetkili makamlardan köy muhtarının yer bakımından yetki sınırını aşmasını asli kurucu unsurlarda bir eksiklik olarak kabul etmemiş ve evlenenlerin iyiniyetli olup olmadıklarını değerlendirmeksizin, evlenmenin geçerli olduğuna karar vermiştir. Karar, yetkisiz evlendirme memuru önünde yapılan evlendirmenin geçerli kabul edilmesine ilişkin olmayıp, Türk hukukuna göre “kişi itibariyle de” yetkili evlendirme memuru olan muhtarın “yer bakımından” yetkisini aşarak yaptığı evlenme işleminin, evlenmenin asli kurucu unsurlarında bir eksiklik bulunmadığından geçerli sayılacağına ilişkindir.

¹⁶² **Probert**, s. 399. Yok olan bir evlenmeye hiçbir sonuç bağlanmayacaktır, orijinal metin şu şekildedir: “.. *A non-marriage attracts no such consequences.*..”

Yargıtayın bu kararları, Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memurunun “yer itibariyle yetki”sini aşarak gerçekleştirdiği evlenme işlemlerinin geçerliliğine ilişkin olduğundan, Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memurlarının –konsoloslar dahil- “yetki yokluğu” veya “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı olan evlendirme yetkilerini aşarak” yaptığı evlenme işlemlerinin yokluğu halinde uygulanamayacaktır. Türkiye’de yabancı konsolosların “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı olan evlendirme yetkilerini aşarak” yaptığı evlenme işlemlerinin yokluğu, muhtarların yer itibariyle yetkisini aşarak evlenme işlemi yapması ile değil, ancak muhtarların yabancıları evlendiremeyeceği şeklindeki “kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetkisinin sınırlandırılması” hükmü ile kıyaslanabilir niteliktedir.

Türk hukukuna göre yetkili olmayan makamlar önünde yapılan evlenme işlemlerinin veya Türk hukukuna göre yetkili evlendirme memurlarının- yabancı konsoloslar dahil- “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı olan evlendirme yetkilerini aşarak” yaptığı evlenme işlemlerinin yokluğunun tespitinde, taraf ve ilgililerin menfaatlerinin korunması amacıyla, evlenen kişilerin ya da evlenenlerden birinin iyi niyetli olmasının evliliğin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği konusunda bir Yargıtay kararına rastlanamamıştır.

Bu durumda, doktriner olarak, Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmelerinde yetki yokluğu veya “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle yetkinin sınırlandırıldığı” hallerde yetkili makamın yetkisini aşarak yaptığı evlenmelerin yokluğunun tespitinde, (a) **iyi niyete dayanılıp dayanılamayacağı**, (b) evlenen kişilerin ya da evlenenlerden birinin iyi niyetinin varlığının yok hükmünde bir evlenmeye geçerlilik kazandırıp kazandıramayacağı ve (c) iyiniyet bu evlenmeye geçerlilik kazandırmayacak olsa da, yine de bu geçersiz evliliğin, iyiniyetin varlığı nedeniyle geçerli bir evliliğin sonuçlarını doğurup doğurmayacağı konuları açıklığa kavuşturulmalıdır.

Kanaatimizce, bu noktada da, öncelikle, konsolosluk evlenmeleri ile ilgili Türk hukukunda kabul edilen hukuk kuralları ile korunan menfaatin ne olduğu tespit edilmelidir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, doktrinde, Sayman tarafından da ifade edildiği gibi, “*konsolosların kendi devletlerince tanınan görevlerini yerine getirebilmeleri, yetkilerini kullanabilmeleri, gönderilen devletin bu konudaki rızasına bağlıdır. Nitekim, konsoloslar görevlerini yabancı bir devletin ülkesinde görmektedirler. Bu devletin, ülkesinde faaliyette bulunan yabancı devlet memurlarının görevlerini yerine getirebilmelerini kendi rızasına bağlı kılmak istemesi egemenlik hakkının doğal sonucudur*”¹⁶³. “*Konsolosların gönderildikleri ülkede görevlerini*

¹⁶³ Sayman, s. 173; Uluocak, s. 61; Göger, s. 177.

*yerine getirmeleri, yetkilerini kullanmaları, gönderen devlet bakımından egemenlik hakkının kullanılması anlamını taşır. Gönderilen devlette de gönderen devlet konsoloslarının ülkesinde yetkilerini kullanmalarına izin vermekle (de kendi ülkesinde) yabancı bir devletin egemenlik hakkını kullanmasını kabullenmiş olmaktadır*¹⁶⁴. Şöyle ki, bir devletin evlendirme yetkisi egemenlik hakkının bir tezahürü olup, devletin kendi yetkili makamlarınca kullanılır. Ancak devletlerin, kendi yetkili makamlarınca kullandığı evlendirme yetkisini¹⁶⁵, uluslararası sözleşmeler (özellikle konsolosluk sözleşmeleri) veya kanunlarla, belli şartlar veya sınırlar dâhilinde, yabancı yetkili makamlara -uygulamada sadece büyükelçiliklere ve konsolosluklara devrettiği görülmektedir. Büyükelçiliklerin veya konsoloslukların kendi vatandaşlarının evlendirme işlemlerini Türkiye’de yapabilmeye yetkili olmasının yasal dayanağı, iki devlet arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri, Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliğinin ilgili hükümleridir.

İsviçre hukukunda da, konsolosların kişi halleri memuru sıfatıyla hareket ederek işlem yapması egemenlik hakkına ilişkin bir resmi işlem olarak kabul edilmekte ve bu nedenle, konsoloslukların noter veya kişi halleri memuru sıfatıyla hareket etmesinin, kabul eden devletin kanunlarında kabul edilmesine bağlı tutulduğu ifade edilmektedir¹⁶⁶.

Bu nedenlerle, TMK m.144 atfıyla Evlendirme Yönetmeliği’nin madde 12/f.1 ve 12/f.2 hükümleri, devletin belirli bir konuda (evlendirme yetkisi) egemenlik hakkının yabancı bir devlete devrinin sınırlarını korumaya yönelik olarak “devlet menfaatini koruyan hüküm”ler olduğu sonucuna varılmalıdır. Bu durumda devlet menfaati kişi menfaatinden önce korunmaktadır. Bu hükümlere dayanarak yabancı devlet makamları ülkemizde işlem yapabilese dahi, kendilerine yasal olarak çizilen sınırlar içerisinde yetkilerini kullanmaları gerekir. Bu devletin menfaati ve egemenlik hakkının korunmasının bir gereğidir. Aynı devlet vatandaşı olmayan kişilerin, Türk hukukundaki emredici ve kamu düzeninden olan bu hükümlere uymaksızın, yetkisiz makam önünde evlenmesi, Türk yetkili makamlarının yetkisini reddetmesi olarak değerlendirilebilir.

Yetki yokluğu veya yetki aşımına rağmen gerçekleştirilen konsolosluk evlenmelerinin geçerliliği konusunda, iyi niyet ve ailenin korunması gerekliliği kabul edilerek, devletin

¹⁶⁴ **Sayman**, s. 177.

¹⁶⁵ Büyükelçiliklerin veya konsoloslukların sadece kendi vatandaşları hakkında evlendirme gibi diğer hukuki işlemleri de Türkiye’de yapabilmeye yetkili olmasının yasal dayanağı, iki devlet arasındaki iki taraflı konsolosluk sözleşmeleridir.

¹⁶⁶ **Dutoit**, s 146.

menfaatinden önce kişilerin menfaatinin korunması gerektiği konusu doktrinde tartışılmaya başlanmıştır.

Doktrinde Hatemi, yukarıda anılan YİBK kararının başka belediye sınırları içinde evlenme akdeden belediye başkanları veya vekilleri için de geçerli sayılabileceğini ancak Türk konsolosu da olsa, bir diplomatın yurt içinde bir evlenmeye resmiyet vermeye kalkışması halinde, bu evliliğin kurulmamış sayılması gerektiğini belirtirken¹⁶⁷, kitabının son basısında, evlenmenin yokluğunun tespitinde Alman hukukunda yer alan “hukuki görünüşe güvenin korunması ilkesi” çerçevesinde Türk hukukunda bir değerlendirme yapılması gerektiğini ifade etmiştir¹⁶⁸.

Alman hukukunda “hukuki görünüşe güvenin korunması ilkesi”, Alman Medeni Kanunu’nda yer almakta olup, evlendirme memuru sıfatına haiz olmayan kişinin evlenmeye aleni olarak resmiyet vermesi ve bu evliliğin evlenme kütüğüne geçmesi halinde (BGB 1310&2¹⁶⁹) hukuki görünüşe güvenin korunması ilkesi gereğince, evlenmenin yok sayılmayacağı açıkça kanun hükmüne bağlanmıştır. Bu hükme göre, eşler bizzat irade beyanlarını açıklamış ve yetkili evlendirme memuru, “yetkili olmayan evlendirme memuru önünde gerçekleştirilen evlenme işlemini” eşlere verilen kanuni mesnedi olan belgeye dayanarak “yok hükmünde olmasına rağmen kütüğe kaydetmiş, çocukları evlilik ile birlikte doğum kütüğüne işlemiş ve bu olgulardan sonra (on) yıl veya eşlerden birinin ölümüne kadar en az 5 yıl birlikte yaşamış iseler, yok hükmünde görünüşteki evlilik, artık geçerli evlilik sayılır (BGB 1310-1311)¹⁷⁰.

Doktrinde, Nomer de, yetkisiz konsolosun veya kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı yetkili konsolosun yetkisini aşarak yaptığı evliliklerin yok sayılacağı görüşünü savunmaktayken, kitabının son basısında bu evliliklerin “milletlerarası hukukta geçerliliği kabul edilen ve hala devam etmekte olan evlilik sonucu kurulan “ailenin” anayasa hükmü ile

¹⁶⁷ Hüseyin Hatemi/ Burcu Kalkan Oğuztürk,, Aile Hukuku, İstanbul, 2014, s. 38 vd.

¹⁶⁸ Hatemi/Kalkan Oğuztürk, s. 38-40.

¹⁶⁹ İngilizce madde metni şu şekildedir: BGB art. 1310/3- “A marriage is also deemed to have been entered into if the spouses have declared that they intend to be married to each other and (1) the registrar has entered the marriage in the marriage register, (2) the registrar, in connection with the recording of the birth of a child of the spouses, has entered a reference to the marriage in the register of births, or (3) the registrar has received from the spouses a family-law declaration which requires an existing marriage in order to be valid and the spouses have been issued with a certificate of this that is provided in statutory provisions and the spouses have lived together as spouses for ten years since then or until the death of one of the spouses, but for a minimum of five years”. (<https://www.gesetze-im-internet.de>; https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p4775) (Erişim Tarihi: 09.11.2017).

¹⁷⁰ Bu konuda bkz. Hatemi/Kalkan Oğuztürk, s. 40 ve Yargıtay İBK T. 9.01.1986. E. 1985/4 K. 1985/9 nolu içtihadı.

devlet koruması altında olması ve toplumun temel taşı olması” gerekçesiyle geçersiz, yok sayılmaması gerektiği şeklinde görüş değiştirmiş ve görüşünü “... (bu şekilde akdedilen bir evlilik) *milletlerarası hukuk alanında total bir evlilik*¹⁷¹tir. *Milletlerarası hukuk alanında geçerliliği olan ve varlığı devam eden total bir evlilik, şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle yok veya hükümsüz veya geçersiz sayılmaz. Aileyi toplumun temel unsuru kabul eden onu devlet düzeninin özel koruması altına alan anayasa hükmü de dikkate alınırsa varlığı milletlerarası hukuk alanında devam eden bir evliliği yok saymak kabul edilebilir bir anlayış olamaz*” şeklinde açıklamıştır¹⁷².

Kanaatimizce, Türk hukukunda mevcut yasal düzenleme çerçevesinde, yetkili makam önünde evlenme akdinin gerçekleşmesi evlenmenin asli kurucu unsurlarından biridir ve bunun eksikliği, evlenmenin yokluğu yaptırımını ile karşılaşır¹⁷³. Alman hukukunun aksine, Türk hukukunda, evlendirme memuru sıfatına haiz olmayan kişinin evlenmeye aleni olarak resmiyet vermesi ve yaptığı evlenme işleminin evlenme kütüğüne geçmesi, şartlar ne olursa olsun, bu sonucu değiştirmez. Konsolosluk evlenmelerine ilişkin Türk Medeni Kanunu madde 144 ve onun atfıyla Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. madde hükmü de yukarıda açıklandığı üzere kanaatimizce devletin menfaatini koruyan hükümlerdir ve bu hükümler, kişilerin menfaatlerini korumak adına uygulanamaz hale getirilmemeli, kanuni bir dayanak olmadığı sürece, iyiniyet ve ailenin korunması gerekçeleriyle yumuşatılmamalıdır.

Kaldı ki, devletin evlendirme yetkisini yönetmelik hükümlerinde belirtilen şartlar ve sınırlar dâhilinde kullanmayan, yetkilerini aşan yabancı konsolosların gerçekleştirdiği evlenme işlemlerinin yokluğu tespit edildiğinde, kişilerin menfaatlerinin tamamen ihlal edildiği de söylenemez. Türkiye’de evlenme dâhil bir hukuki işlemin geçersiz ve yok hükmünde olduğunun kabul edilmesi, o hukuki işlemin bir başka ülkede de geçersiz olması sonucunu doğurmaz¹⁷⁴. Bunun tam tersi de söz konusu olabilir. Bir hukuki işlemin herhangi bir ülkede

¹⁷¹ Bkz. dn.138.

¹⁷² **Nomer**, s. 253.

¹⁷³ Bkz. dn. 98.

¹⁷⁴ **Doğan**, s. 292; **Sayman**, s. 174, **Akıncı/ Demir Gökyayla**, s. 22.

İngiliz Yüksek Mahkemesinin (The High Court of Justice, Family Division) 15 Mart 2012 tarih ve FD 11F00696, (2012)EWHC 1748 (Fam) nolu *Dukali v. Lamrani* davasında, iki İngiliz Vatandaşının (çifte vatanlı), İngiltere’de, Fas Konsolosluğunda Fas Udul-Adoul’u (imamlık vasfı bulunmayan noter) tarafından gerçekleştirilen evliliğin İngiltere’de geçerliliğinin tartışmalı olması nedeniyle, taraflar Fas’ta geçerli ve mevcut olan evliliği, Fas’da boşanarak sonlandırmışlar, evliliğin geçerliliği evliliğin sonlandırılması ile elde edilen hakların talebi için İngiltere’de açılan davada ayrıca tartışılmış, mahkeme, iddia eden eşin yasada öngörülen şekilde bir evliliğin varlığını ortaya koymaması nedeniyle, eşin, boşanmanın mali sonuçlarına hak kazanamayacağına hükmetmiştir. Karar için bkz. <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed98292>. Ayrıca bu konuda bkz. **Bevan**, s. 87-89. İsviçre hukukunda konsolosluk evlenmelerine müsaade edilmediğinden konsolosluklarda yapılan evlenmeler doktrinde bazı tartışmalar olmasına rağmen, yok hükmünde kabul edilmektedir (**Hatemi/Kalkan Oğuztürk**, s. 39). Yabancıların İsviçre MÖHUK m.44/3’e aykırı olarak İsviçre’de dini veya konsüller evlenmesi, bu evliliğin

geçerli kabul edilmesi, Türkiye’de de geçerli olması sonucunu doğurmaz. Bu, her devletin egemenlik hakkı gereği, kendi hukuk sistemine sahip olmasının bir sonucudur.

Örneğin, Türkiye’de bulunan yabancı konsolos kendi vatandaşı olmayan kişileri evlendirmişse, Türk hukuku bakımından şeklen geçerli bir evlilikten söz edilemeyecektir. Ancak evliliğin Türkiye’de şeklen geçerli olmaması, yabancı bir ülkede bu evlenmenin geçerli sayılmasına engel değildir¹⁷⁵. Kişiler evlilikten ya da evliliğin sona ermesinden doğan haklarını evliliğin geçerli olarak kabul edilebileceği yabancı konsoloslüğün bağlı olduğu gönderen devlette arayabilirler.

Bu nedenle, Evlendirme Yönetmeliğinin 12. maddesi ile belirlenen sınırlar aşılarak gerçekleştirilen konsolosluk evlenmelerinin yokluğunun tespitinde, kişilerin menfaatlerinin tamamen ihlali de söz konusu olmayacağından, iyiniyetin devreye girmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Yargıtay da, evlenmenin yokluğunun tespiti için evlenmenin asli kurucu unsurlarındaki eksikliğin tespit edilmesinin gerekli ve yeterli olduğuna ayrıca tarafların aynı anda evlenme merasiminde hazır bulunmaması gibi evlenmenin yokluğunu gerektiren diğer durumlarda yoklukta iyiniyet veya kötünüyetin araştırılmasına gerek bulunmadığına hükmetmiştir¹⁷⁶.

Kanaatimizce, yok hükmünde olan bir evlilik iyiniyet nedeniyle geçerli kılınacaksa da bu durumun kanunda açıkça düzenlenmesi gerekir. Nitekim, Türk Medeni Kanunu’nun “İyiniyet” başlıklı 3. maddesi, “(1) Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. (2) Ancak durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz” şeklinde olup, iyiniyete hukuki sonuç bağlanmasının kanun hükmü ile olması gerektiği ve iyiniyet iddiasında bulunan tarafların gerekli özeni göstermesi gerektiği ifade edilmektedir. Aynı vatandaşlığa sahip iki yabancının Türkiye’de evlenmesi, Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesi gereğince Türk yetkili evlendirme memuru önünde gerçekleştirilebileceği gibi, vatandaşı buldukları devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde de gerçekleştirilebilir. Bu seçimlik bir haktır, bu nedenle evlenecek kişilerin, Türk Medeni Kanunu madde 3 (2) hükmü gereğince gerekli özeni

kendi milli hukuklarına veya mutad mesken hukuklarına göre geçerli olmasına rağmen, İsviçre’de tanınması sorununu çıkarır. İsviçre Federal Mahkemesi ATF 106 II 180 (fr.), JdT 1981 I 224 (rés.) kararında, iki İspanyolun kanonik evlenmesinin, İsviçre’de evlenmeye yetkili makamların yetkisinin reddi anlamına geldiğinden, yok hükmünde olduğuna karar verilmiştir (**Dessemontet**, s. 32). İsviçre’de diplomatik veya konsüler evlenmelerin, dini evlenmelerle aynı kurallara tabi olduğu kabul edilmektedir (**Dutoit**, s. 146).

¹⁷⁵ **Nomer**, s. 253.

¹⁷⁶ Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.12.1985 tarih, E.1985/4, K. 1985/9 sayılı İçtihatları Birleştirme Kararı, Hukuk Genel Kurulu 29.09.1976 tarih, E.1975/2-1065, K. 1976/2578 sayılı Kararı. (Kararlar için bkz. www.kazanci.com)

göstererek yetkili makam önünde evlenmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, aynı devlet vatandaşı olmayan yabancıların Türk yetkili makamları önünde evlenmeleri gerektiğini bilmemeleri gerekli özeni göstermemek olarak nitelendirilmeli ve böylelikle iyiniyet iddiasında bulunmaları engellenmelidir.

Bununla birlikte, Türk hukukunda Alman hukukundaki gibi “yok hükmünde olan evliliği belirli şartlar altında geçerli kılmaya” yönelik hukuki görünüşe güvenin korunması ilkesi kapsamında bir değerlendirme yapılması da düşünülebilir. Ancak böyle bir değerlendirmenin yapılması da kanaatimizce ancak Alman hukukunda yer alan benzer yönde bir hükmün Türk hukukunda da kabul edilmesi ve yasal düzenlemeye kavuşması ile mümkün olabilir.

Sonuç

Bir aile hukuku sözleşmesi olan evlenme akdinin geçerliliği için, taraflarda evlenme engellerinin bulunmaması ve tarafların evlenme ehliyetine sahip olmaları gerektiği gibi evlenme akdedilirken, evlenmenin şekil şartlarına da uyulması gerekir.

Evlenmenin kurucu ve asli şekil şartlarından olan “yetkili makam önünde evlenme” gerçekleştirilmediğinde evlilik Türk medeni hukuk doktrininde ve Yargıtay kararlarında kabul gördüğü üzere geçersizdir. Türkiye’de evlendirmeye yetkili makamlar, Türk Medeni Kanunu 144. madde atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği’nde sayılmıştır. Türkiye’de yabancıları evlendirmeye yetkili makamlar ise, yine Türk Medeni Kanunu 144. madde atfıyla, Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesi ve Türkiye ile akdedilen iki taraflı konsolosluk sözleşmeleri ile belirlenmiştir. Evlendirme Yönetmeliğiyle dış temsilciliklere kendi vatandaşını evlendirme yetkisi tanınmıştır, dış temsilciliklere kendi vatandaşı olmayan yabancı ülke vatandaşlarını evlendirme yetkisi, ancak istisnai hallerde, iki taraflı konsolosluk sözleşmeleriyle tanınabilir. Türk hukukunda bu istisna, sadece Türkiye-İtalya arasındaki konsolosluk sözleşmesinde kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere, Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. madde hükmü, yabancı elçilik ve konsolosluklara “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı bir evlendirme yetkisi” vermiştir.

Bu yasal düzenlemeler çerçevesinde, aynı vatandaşlığa sahip iki yabancıların Türkiye’de evlenmesi, Türk yetkili evlendirme memuru önünde gerçekleştirilebileceği gibi vatandaşı buldukları devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde de gerçekleştirilebilir. Bu hükümle, aynı ülke vatandaşı olan müstakbel evlilere seçimlik bir hak tanınmıştır. Ancak evlenme esnasında farklı devlet vatandaşlığına sahip iki yabancıların evlenmesi hususunda, Evlendirme

Yönetmeliğinin 12. maddesi incelendiğinde -iki taraflı sözleşmelerle tanınan istisnalar hariç- Türkiye’de evlendirmeye yetkili tek makamın Türk yetkili makamları olduğu anlaşılmaktadır.

İki ayrı devlet vatandaşının dış temsilcilikler önünde evlendirilmesi, -ikili sözleşmelerle yetki verilmedikçe- yetkisiz makam önünde gerçekleştirilmiş bir evliliğdir. Bir devletin evlendirme yetkisi egemenlik hakkının yansıması olup ancak kendi yetkili makamlarınca kullanılmalıdır. Devletin evlendirme yetkisini belirli sınır ve şartlarla konsolosluklara tanınması egemenlik hakkının devri niteliğinde kabul edilebilir. Bu durumda kişi menfaatleri değil, devlet menfaati gözetilmesi esas olup, kişilerin iyiniyetli olup olmadığına bakılmamalıdır. Kanaatimizce, yok hükmünde olan bir evlilik, iyiniyet nedeniyle geçerli kılınacaksa bu durumun kanunda açıkça düzenlenmesi gerekir. Zira Türk Medeni Kanunu’nun “iyiniyet” başlıklı 3. maddesi, iyiniyete hukuki sonuç bağlanmasının kanun hükmü ile olması gerektiği ve iyiniyet iddiasında bulunan tarafların gerekli özeni göstermesi gerektiğini açıkça ifade etmiştir.

Evlendirme Yönetmeliği’nin yabancı elçilik ve konsolosluklara “evlenecek kişilerin vatandaşlıkları itibariyle sınırlı evlendirme yetkisi” veren emredici nitelikte ve kamu düzeninden olan bu hükmü (m.12/f.2), milletlerarası özel hukuk bakımından, doğrudan uygulanan kural olarak da nitelendirilebilir¹⁷⁷. Bu durumda, kendilerine verilen evlendirme yetkisini Evlendirme Yönetmeliğinde belirlenen şartlar ve sınırlar dâhilinde kullanmayan, yetkilerini aşan yabancı konsolosların Türkiye’de yaptıkları evlenme işlemlerinin geçerliliği konusunda, evlenmenin geçerliliğine ilişkin kanunlar ihtilafı kuralları devreye girmeksizin, Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. madde hükmü, doğrudan somut olaya uygulanabilir (5178 sayılı MÖHUK m.6) ve bu türden evlenmelerin geçersizlik yaptırımını Türk hukukuna göre tespit edilir.

Türk hukukunda Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. madde hükmünün doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilmemesi durumunda, 5178 sayılı MÖHUK ilgili maddesi uyarınca, konsolosluk evlenmelerinin geçerliliğine uygulanacak hukukun tespiti gerekir. 5178 sayılı MÖHUK’un 13. maddesi uyarınca, evlenmenin şekline, evlenmenin gerçekleştiği devlet hukuku (*Lex Loci Celebrationis*) uygulanır¹⁷⁸. Konsolosluk evlenmesi, her zaman, milletlerarası özel hukukta, LRA veya *Lex Loci Celebrationis* kuralından bağımsız olarak var olmuştur ve LRA kuralına bir istisnadır¹⁷⁹. Konsolosluk evlenmesi, konsolosluğun mensup

¹⁷⁷ Bkz. dn. 34.

¹⁷⁸ Bkz. dn. 39.

¹⁷⁹ **Sayman**, s. 169; **Aybay**, s. 218-219; **Akıncı/ Demir Gökyayla**, s. 21; **Çelikel/Erdem**, s. 236; **Ergin Nomer**, Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, İstanbul, 2016, s. 247; **Şanlı/Esen/ Ataman Fıganmeşe**, s. 126; **Vahit Doğan**, Milletlerarası Özel Hukuk, 3.Bası, 2015, s.288. İngiltere’de yaygın olmayan bir görüş ise, diplomatik evlenmelerin

olduğu devletin hukukunun aradığı şekle ilişkin kurallara uyularak yapılır¹⁸⁰. Milletlerarası sözleşme hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir (MÖHUK m. 1/f.2, Anayasa m. 90)¹⁸¹.

Ancak milletlerarası uygulamada konsüler bir evlenme yapılabilmesi için dört şart aranmaktadır. Bunlar (1) konsolosluk memurlarının kendi devletinin hukukuna göre evlendirme yetkisine sahip olmalıdır, (2) bu yetki bulunduğu devletçe kabul edilmiş olmalıdır, (3) gönderen devlet ile gönderilen devlet arasında bu konuda bir milletlerarası sözleşme veya “bir iç hukuk düzenlemesi” bulunmalıdır, (4) Konsolosluk evlenmesi, yetkili hukuka uygun olarak gerçekleştirilmiş olmalıdır¹⁸².

Konsolosluk evlenmesi merasiminin konsolosluğun bulunduğu devlet hukukuna uygun bir şekilde gerçekleşmesi evliliğin şekli geçerliliği için gereklidir. Yetkili resmi evlendirme memuru önünde evlenme işleminin gerçekleştirilmiş olması koşulu, Türk hukukunda evlenmenin asli şekli kurucu unsuru olarak kabul edildiğinden, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve sınırları şekil meselesi olarak kabul edilebilir. Ancak, kanaatimizce, konsolosun evlendirme yetkisinin mevcudiyeti, kapsam ve sınırlarının tespiti bakımından, konsolosluk evlenmelerinde evlenme merasiminin gerçekleşmesine ilişkin şekli meselelere uygulanacak hukuk olarak kabul edilen “konsolosluğun mensup olduğu devlet hukuku”na uygunluk, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirme esası kabul edildiğinden, tek başına yeterli değildir. Nitekim, konsolosların yetkili resmi memur olarak evlenme akdini gerçekleştirebilmesi bakımından hem gönderildiği devlet hukuku bakımından yetkilendirilmiş olması hem de kabul eden devlet hukuku bakımından bu yetkinin kabul edilmiş olması (çifte yetkilendirme esası) gerekmektedir. Nihayetinde, konsolosların

de konsolosluğun mensup olduğu devletin hukukuna göre değil, konsolosluğun bulunduğu ülke hukukuna göre gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İngilizce metin aynen şöyledir: “... *There is minimal authority but Radwan (No 2) [1972] 3 All ER 1026 says that is the law of the country where embassy is situated, not the law of the country of the embassy*” Bkz. **Hodson**, s. 31.

¹⁸⁰ **Sayman**, s. 178.

¹⁸¹ 27 Kasım 2007 tarihli 5718 sayılı MÖHUK ile yürürlükten kaldırılan, 20 Mayıs 1982 tarihli ve 2675 sayılı MÖHUK’nun 12. maddesi uyarınca da, “*Evlenmenin şekli, yapıldığı yer hukukuna tabidir*” denilmekte, bu hükmün hemen ardından “*Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir*” cümlesi yer almakta idi. Yeni Kanun’da bu son cümle kaldırılmıştır. Ancak, bu yeni düzenlemeden, konsolosluk evlenmelerinin kabul edilmediği sonucuna varmak yanlış olur. Nitekim, hükmün gerekçesinde, MÖHUK m 1 (2)’deki, “Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır” hükmü karşısında, bu hususun ayrıca belirtilmesine gerek görülmediği açıklanmıştır. Bu “genel kural” niteliğindeki hüküm, MÖHUK’nun düzenleme alanına giren bütün konular gibi diplomatik evlenmeleri de kapsar. Bkz. **Gülören Tekinalp/Ayfer Uyanık**, Milletlerarası Özel Hukukta Bağlama Kuralları, 12. Bası, İstanbul, 2016, s. 172; **Aybay**, s. 219, 224; **Çelikel/Erdem**, s.236-237.

¹⁸² **Sayman**, s. 170. Konsolosların evlendirme yapabilmeleri için çifte yetkilendirmeye ihtiyaç bulunduğu hakkında bkz. **Doğan**, s. 289, **Çelikel/Erdem**, s. 237, **Tekinalp/Uyanık**, s. 146; **Akıncı/Demir Gökyayla**, s. 22; **Cemal Şanlı/Emre Esen/İnci Ataman Figanmeşe**, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul, 2016, 5. Bası, s. 126.

evlendirme yetkisinin mevcudiyeti bakımından çifte yetkilendirme esasının kabul edilmiş olması nedeniyle, konsolosların evlendirme yetkisinin mevcudiyeti ve sınırları “kabul eden devletin hukuku”na göre tespit edilmelidir. Bu durumda Türkiye’de gerçekleştirilen konsolosluk evlenmeleri bakımından, konsolosların evlendirme yetkisi bulunmadığı halde veya yetki sınırını aşarak gerçekleştirdiği evlenmeler bakımından, bu evlenmelerin geçersizlik yaptırımını Türk hukukuna göre belirlenmelidir.

Türk hukukunda, evlenmenin geçersizliği bakımından, mutlak butlan ve nisbi butlan sebepleri TMK 145-153 maddeleri arasında tahdidi olarak sayılmıştır. Yetkisiz makam önünde gerçekleştirilen evlilik kanunda sayılan mutlak butlan veya nisbi butlan halleri içinde sayılmamakta ve evliliğin asli ve şekli kurucu unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, doktrinde, yetkisiz makam önünde gerçekleştirilen evlenmeler yoklukla malul kabul edilmektedir. Bu gerekçelerle, milletlerarası özel hukuk bakımından da Türkiye’de konsolosların yetki yokluğu halinde veya tarafların vatandaşlıkları itibarıyla sınırlı yetkilerini aşarak gerçekleştirdiği evlenme işlemlerinin de yok hükmünde olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kişi menfaatlerinin korunması açısından, yetki yokluğu veya yetki aşımı halinde gerçekleştirilen yoklukla malul evlenme işlemlerinin Türk Hukuku’nda da geçerli kabul edilebilmesi için, Alman Hukuku’ndaki gibi, “sicile tescil”, “müşterek çocukları olmak”, “belirli bir süre birlikte yaşama” gibi bazı şartların sağlanması ile evliliğin geçerli hale geleceğine ilişkin benzer bir hükmün kanunumuza eklenmesi düşünülebilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- AKINCI Ziya / DEMİR GÖKYAYLA Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, İstanbul 2010.
- AKINCI Ziya, *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik*, Ankara, 2002.
- AKINTÜRK Turgut / ATEŞ KARAMAN Derya, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, II. Cilt*, 16.bası, İstanbul, 2014.
- AYBAY Rona / DARDAĞAN Esra, *Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması : Kanunlar İhtilafı*, 2.Bası, İstanbul, 2008.
- AYBAY Rona, *Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk*, 1.baskı, İstanbul 2009.
- BERKİ Osman Fazıl / ERGÜNEY Hilmi, *Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı ile ilgili Yargıtay Kararlarının Tahlili ve İzahları*, Ankara, 1963.
- BEVAN Chris, *The Role of intention in non-marriage cases post Hudson v Leigh (Case Commentary)* (s.80-95), *Child and Family law Quarterly*, Vol 25, No. 1, 2013.
- BUCHER Andreas / BONOMÍ Andrea, *Droit International Privé*, 2e édition, Genève, 2004.
- ÇELİKEL Aysel / ERDEM Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Bası, İstanbul, 2016 .
- ÇELİKEL Aysel / ŞANLI Cemal / ÖZTEKİN Günseli / ERDEM Bahadır / ATAMAN İnci / GİRAY F. Kerem, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri, II. Cilt (İki Taraflı Sözleşmeler)*, İstanbul, 2005.
- ÇELİKEL Aysel/ ÖZTEKİN GELEGEL Günseli, *Yabancılar Hukuku*, Yenilenmiş 23.Bası, İstanbul, 2017.
- DESSEMONTET François, *Le Nouveau Droit International Privé Suisse*, Lausanne 1989.
- DOĞAN Vahit, “*Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması*” , (Ergin Nomer’e Armağan), MHB, Yıl: 22, S.2-2002.
- DOĞAN Vahit, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3.Bası, Ankara, 2015.
- DURAL Mustafa / ÖĞÜZ Tufan / GÜMÜŞ Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku*, 10. Bası, İstanbul, 2015.
- DUTOIT Bernard, *Droit International Privé Suisse, Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987*, Bâle, 2004.

EKŞİ Nuray, *5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a İlişkin Kararlar*, İstanbul, 2010.

EKŞİ, Nuray, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, 2.Bası, İstanbul, 2000.

ERDEM Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 2.Bası, İstanbul, 2011.

EREN Fikret, *Borçlar Hukuku*, C.I, 6.Bası, İstanbul 1998.

ERSEN Gizem, *Yabancıların Evlenme Hakkı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

ERSEN PERÇİN Gizem, *Evlenme Hakkının Yabancılar Tarafından Kullanılmasında İstisnai Bir Yöntem- Konsolosluk Evlenmeleri*, Rona Aybay'a Armağan Legal Hukuk Dergisi Özel Sayı 2014, Cilt 1, İstanbul, 2014.

FAWCETT James/ CARRUTHERS Janeen/ NORTH Peter, *Private International Law*, 14th edition, 2008.

FEYZİOĞLU Feyzi N. , *Aile Hukuku*, 3. Bası, İstanbul,1986.

GÖĞER Erdoğan “*Devletler Hususi Hukuku*” 4. Bası, İstanbul, 1977.

HATEMİ Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK Burcu, *Aile Hukuku* , İstanbul, 2014.

HATEMİ Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK Burcu, *Aile Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, 2016.

HATEMİ Hüseyin / SEROZAN, Rona *Aile Hukuku*, İstanbul, 1993.

HATEMİ Hüseyin, *Medeni Hukuka Giriş*, İstanbul, 1997.

HODSON David, *A practical Guide to International Family Law*, 2008.

<http://eudo-citizenship.eu>

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf

<http://swarb.co.uk/berthiaume-v-dastous-hl-1930/>

http://www.adalet.gov.tr/genelgeler/genelge_pdf/71-1.pdf

<http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed122354>

<http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed98292>

<https://teams.unesco.org>

<https://www.gesetze-im-internet.de>

<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>

KARRER Pierre A. / ARNOLD Karl W. / PATOCCHI Paolo Michele, *Switzerland's Private International law*, second edition, Zurich, 1994.

KÖPRÜLÜ Bülent / KANETİ, Selim *Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1989.

LEONG W.K. , *Formation of Marriage In England and Singapore by Contract: Void Marriage and Non-Marriage* (s.256-280), *International Journal of Law, Policy and the Family*, 14 , 2000.

NOMER Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 21. Bası, İstanbul, 2011 (21.Bası).

NOMER Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 22. Bası, İstanbul, 2016.

OĞUZMAN Kemal / BARLAS Nami, *Medeni Hukuk*, 23.Bası, İstanbul,2017.

OĞUZMAN Kemal / DURAL Mustafa, *Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1998.

OĞUZMAN Kemal Oğuzman/ÖZ Turgut, *Borçlar Hukuku*, İstanbul, 1995.

OĞUZOĞLU Hüseyin Cahit, *Medeni Hukuk, Şahsın Hukuku, Aile Hukuku*, 5. Bası, Ankara, 1963.

ÖKÇÜN Gündüz, *Konsolosluk Kanunu Hazırlık Çalışmaları*, Sevinç Yayınevi, Ankara, 1968.

ÖZTAN Bilge, *Aile Hukuku*,6.Bası, Ankara, 2015.

ÖZTAN Bilge, *Medeni Hukuk Temel Kavramlar*, 41. Bası, Ankara, 2016.

PROBERT Rebecca, *When are we married ? Void, Non-existent and Presumed Marriages* (s.398-419), *Legal Studies*, Volume 22, Issue 3, September 2002.

SAVAŞ Abdürrahim, *Evlenmenin Yokluğu* (s. 121-140), Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 8, sayı: 1-2, 2000.

SAYMAN Yücel, *Türk Devletler Hususi Hukukunda Evlenmenin Kuruluşu*, İstanbul, 1982.

SAYMEN Ferit Hakkı/ ELBİR Halit Kemal, *Türk Medeni Hukuku III. Cilt, Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1960.

SCHWARZ, Andreas B. (Çeviren DAVRAN Bülent), *Aile Hukuku*, 2. Bası İstanbul, 1960.

SEVİĞ Vedat Raşit, *Konsolosluk Hukuki Vazifeleri*, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 36, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1962.

ŞANLI Cemal / ESEN Emre / ATAMAN FİGANMEŞE İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5.Bası, İstanbul, 2016.

ŞANLI Cemal / ESEN Emre / ATAMAN FİGANMEŞE İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Bası, İstanbul, 2013.

TANDOĞAN Haluk, *Aile Hukuku Ders Notları*, Ankara, 1965.

TEKİNALP Gülören/Ayfer Uyanık, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları*, 12. Bası, İstanbul, 2016.

TEKİNAY Selahattin Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1971 .

ULUOCAK Nihal, *Kanunlar İhtilafi*, İstanbul, 1971.

United Nations Conference on Consular Relations Vienna 4 March-22 April 1963, Official Records, Volume II: Annexes Vienna Convention on Consular Relations Final Act Optional Protocols Resolutions.

VELİDEDEOĞLU H. Veldet, *Türk Medeni Hukuku, II. Cilt Aile Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, 1965.

www.admin.ch

www.kazanci.com

www.legifrance.gouv.fr

www.legislation.gov.uk

www.uhdigm.gov.tr

ZEVKLİLER Aydın / ACABEY Beşir / GÖKYAYLA Emre, *Medeni Hukuk*, 5. Bası, Ankara, 1997.

ZEVKLİLER Aydın, *Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku)*, 4.Bası, Ankara 1995.